NGOAN'A Ma-Tsoa-Thaka

'Matsepo Machobane ● 'Matsibela Mochaba

NGOAN'A MA-TSOA-THAKA

NGOAN'A MA-TSOA-THAKA

'Matšepo Machobane
'Matsibela Mochaba

Heinemann
www.heinemann.co.za

Published by Heinemann Publishers (Pty) Ltd
66 Park Lane, Sandown 2196
P O Box 781940
Sandton
2146
www.heinemann.co.za

First published in 1997 in South African Orthography
Second edition 2003 Lesotho Orthography
2006 2005 2004 2003
10 9 8 7 6 5 4 3 2
ISBN 0-7962-0905-7

Typeset in 11 on 13.5 pt ZapfCalligraphic by Daleen Behr
Cover artwork by Izak Vollgraaff
Printed and bound by Tandym Printers

Tse Kahare

1

"Thola Moroesi 'Mannyeo"

Martha Letšela

"Ngoana 'nake, ke tla hle ke hate mochini, ke roke lishoeshoe, e re ha re hlaha, machaba a khotse ..."

"Chalebeke ngoan'aka ke se ke qalile ho e nontša. Haeba e sa hakola ho nkhotsofatsang, ke tla ea ka Fitliloto ka mona ho ea batla e khotšeng ..."

"Leha mangole a hana a 'm'ao ngoan'aka, esita le sona seholo-holo, ke tla ikokotlella pele. 'Mannyeo, ke tla re Khoele a nkise ka koloi ea hae ka mono ka Roma ..."

"Mohats'aka le ba heso ba itumetse e le ruri ho ba le motho ea tšoanang le uena lelokong la bona. Le abuti Thupa o tšepisitse ho etsa ntho e kholo mohla mokete oa hao. Leha banna a sa tšepahale! Hei, motho ke motho eo! ..."

"'M'e, ha ke re u ka nkekela borikhoe ba mapantsola bo ... bo tšoanang le ba manome ... le ... le ... ba manome Tiki le kepisi e khubelu? Ha ke re 'm'e ...?"

Moroesi a hopola tsena tsohle ha a selebaletsoe, ho le ho putsoa pele, mosebetsi oo a o fuoeng libekeng tse peli tse fetileng e le hona a o qalang 'me a tlameha ho o isa ka la hosasa. A bona malom'ae ea mo holisitseng, ntat'ae le 'm'ae ba mo tsoalang, monna oa hae le ngoana oa hae, ha ba ne ba bua tsena. Moroesi a hopola hantle hore merero ena e metle, lipuo tsena tse neng li khothatsa nakong eo, li ne li buuoa moketeng oa balimo, ha malom'ae. Matsatsing a ho feta, mehopolo ena e tjena e ne e tlatsa pelo ea hae thabo, e mo futhumatsa 'mele,

'me sefahleho sa hae se khanye khotso ha pososelo e bonahala ho eena. Joale kajeno e se e mo seisa letsoalo e mo senyetsa takatso ea lijo, 'me a sulafalloe ke tsohle. Tseo li ne li buuoa ha a sa etsa selemo sa pele Junifesithing. Kajeno Moroesi o selemong sa boraro lithutong tsa hae.

Motsotsong ona Moroesi a elelloa hore mosebetsi oo a o etsang o ne o mo hloka hore ebe o ile a ea laeborari ho ea tsoma libuka tse ka mo thusang. Empa o ne a tla ea joang lesea la hae le ne le sa phele hantle? Ke eena eo ha a fana ka lebaka-baka le mo sitisitseng ho etsa mosebetsi ka nako. Eare Moroesi a sa ngola joalo, a utloa motho a kokota monyako 'me a arabela:

"Kena!" Ho kena e mong oa metsoalle ea Moroesi.

"Helang Mpho, 'mannyeo ho mphutuhela bosiu tjee molato?"

"Ke tlil'o hlahla mosali". Ho araba Mpho.

"Ekaba u hlahla'ng he re tsebe?"

"Buka 'mannyeo. Ke batla *Monyakane*".

"O, 'nake! Ausi 'Mantho, a k'u mo neheletse eona ke eo moo tafoleng. Homme ke ne ke e-s'o qete ho e sebelisa". Ho rialo Moroesi ka tšepo ea hore Mpho o tla ke a hauhe, a e siee haele mona a re o ne a e-s'o qete ka eona. Empa Mpho a iphapanyetsa taba eo.

Ha a qeta ho nanabela buka, Mpho a atamela moo Moroesi a lutseng teng ho talima hore na o ntse a etsa eng.

"Moroesi, hantle o honametse eng moo?"

"'Mannyeo, ha se mosebetsi oa hae! Ua tseba o isoa hosasa ho ea tšoauoa, feela 'na ke hona ke qalang".

"Athe le o fuoe neng na?"

"Libekeng tse peli tse fetileng".

"Ao! Joale ke hona u o qalang molato?"

"Hao Mpho! Ha se uena eo ke neng ke mo joetsa hore Tlotliso ha a phele hantle? 'Mannyeo le joale o nts'a sa phele".

"E, kea hopola ka 'nete u ne u cho. Feela ha ke re 'Mantho o ne a ntse a le teng?"

"Ho joalo. Feela u re ke ne nka tšepisa ngoana e mong ngoana? Le hona u tseba hore ho 'mangoana, ha ngoana a

kula, 'm'ae o kula le ho mo feta". Ho rialo Moroesi pelo ea hae e amehile ha a hlokomela hore motsoalle oa hae ekare ha a utloe seo a se utloang. Ka pelo a be a re hana ba re bohloko ba seeta bo utluoa ke mong'a sona.

"A! ke mathata ngoaneso. E re ke se ke ka u senyetsa nako ka lipuo ke hle ke u siee u tsebe ho etsa mosebetsi". A rialo a leba monyako a salisa hantle, a e-tsoa.

Ha Mpho a qeta ho tsoa, Moroesi a sala a ipotsa lintho li hana ho fela. A ipotsa hore na hantle botho ke ntho e joang, haele mona Mpho, eena ea tsebang mathata a hae 'ohle, a bua lintho tse phoqang tjena.

"Ke hore le ntat'a Moremi le eena o ntekile hampe. Haesale a senyeheloa ke mosebetsi ESCOM o se a ineheletse joala hae koana. Joale tjena o noa le lihopose tsena. Ha e ne e le motho, a ka be a le mona e re ha lesea lena le le maemong a tjena, ebe bonyane re akhotsana ka lona le eena eseng le ngoana enoa oa batho". Moroesi a elelloa hore o phasolohile ha ngoanananyana ea salang le Tlotliso a se a arabela joaloka motho ea sa utloeng hantle se buuoang.

"A! 'mannyeo, ho bonahala ke se ke le haufi le ho hlanya". Ke Moroesi eo a bile a itholela, a leka ho tsoelapele ka seo a neng a ntse a se etsa pele ho phihlo ea Mpho. Moroesi a ngola 'me a qeta mosebetsi oa hae ka bothata bo makatsang ka lebaka la ngoana ea llang a sa khaotse. Moroesi o ne a ipotsa hore na molato ke ofe leseeng lena la hae empa a sa tsoa le isa ngakeng haufinyane. O ne a bile a ikutloa hore a ke ke a etsetsa mosebetsi oo laeborari e le hore a tle a 'ne a tsebe ho bona phetoho ngoaneng haeba e e-ba teng.

"Basali na e be motho o tla pasa tjee lemong see?"

Moroesi a ikutloa a se a phasolohile hape. "Ba ee ba re mathata aa jarisanoa, joale haele moo le bo-Mpho ba mphoqa tjee, ke sa tla a joetsa mang? Barupeli bana le bona ba nkomela joalo ka hore ke na le mabaka mehla ena a ho se etse mosebetsi".

Moroesi ha a se a khaolitse ho koma-koma, a bala-bala ka pelo 'me nako e 'ngoe a tsamaea a phasoloha, a itokisetsa ho

robala ka ha 'Mantho le Tlotliso ba ne ba se ba itse pe-e! ke boroko. Ha bosiu bo e-sa, a isa mosebetsi moo o lokelang.

Mantsiboea a letsatsi leo ho ne ho tla ba le kopanelo ea lipuisano malebana le tlhahlojoana. Moroesi o ne a ile a utloa tsena ha ba le ka sekolong hoseng. O ile a ba a ikutloa hore le eena ho hlokahala hore a ee. Mohlomong o tla ke a thusehe, a sebetse tlhahlojoana eo hantle. Ha ba tsoa ka sekolong sona seo sa hoseng, Moroesi a be a se a bua le e mong:

"'Mannyeo, a k'u nkalime buka eane ea *Wonnacott*. Ke ne ke batla ho e bala-bala e tle e re mantsiboea ha ho uoa lipuisanong ke be ke tseba ho hong".

"E-e, ngoaneso! kea e sebelisa".

"Hao 'mannyeo! ha ke re ke ne ke e batla hona joale hoba ha ke ee sekolong, uena u ea teng."

"Moroesi, ke re ke sebelisa buka ea ka!"

"Jo! ntšoarele ngoaneso!" Moroesi a rialo a le masoabi a kopantseng le ho utloa bohloko. A hopola hore hana litsietsi li latella tšotleho ruri. Ha ho ne ho se joalo, mosali enoa a ka be a mo alima buka eo. A ipotsa hore na ehlile lebote ke lefe ha eka o nenoa ke bohle.

Mantsiboea Moroesi a tloha ha hae ka boikemisetso ba ho tla lipuisanong tsa thuto ea tsa moruo. A fumana baithuti-'moho le eena ba se ba khobokane ho e 'ngoe ea liphaposi tsa ho rutela. Eare ha a kena monyako, bongata ba shebana mahlong. Motho oa batho a fihla a hula setulo a lula, 'me a ba botsa hore na ba se ba qalile. Ha ka ha khutsa motsotsoana pele a ka arajoa. Ka morao ho nakoana, e mong a mo araba ka ho re ba qalile le hona khale. Hang ha eo a qeta ho rialo, a phutha-phutha libuka tsa hae, a li tšela ka mokotleng oa tsona, a ema 'me a ba bolella hore eena o se a bile a tsamaea ka hobane o na le mosebetsi o mong o mongata. A cho joalo a jara mokotla a tsoa monyako.

Ka morao ho moo ha hoa ka ha hlola ho etsoa letho hobane e ile eaba e se e e-ba photse! photse! ke bohle, ntle le a le mong ea ileng a sala le Moroesi. Le eena o ne a se a hlajoa ke lihlong

feela ho tsamaea hobane a ne a nahana hore Moroesi o eleletsoe hore ho iketsetsoa moritaoke feela, ke mofu-mo-funyetsa-pere.

Ha Moroesi a se a setse le enoa ba le babeli, a botse:

"Feela na le ne le se le khannile haholo?"

"Bonnete, ho ne ho se letho leo re le entseng. Hantle lipuisano li ne li e-s'o qale ha u fihla".

Moroesi a utloa hang hore na taba tsena li ea kae. A leka ho thiba meokho eo a utloang e kolla ka potlako e tšabehang. A lelala, a qoba ho sheba enoa eo a lutseng le eena sefahlehong, empa bohloko boo a bo utloang ba mo qhala. Likeleli tsa keleketla ka phakiso e kholo marameng a hae. A leke ho li qhela ka liatla empa bongata ba tsona ba hloka hoo li ka thopothelang ho hona. A ntša lipampiri tsa ho mina 'me a hlakola menyepetsi eo e neng e kolla joaloka mochana-oa-pula nakong tsa melupe. Moroesi o ne a sisa pelo khafetsa ha a ntse a ntša likhapha tjena.

Enoa eo a nang le eena o ne a batla ho mo khothatsa empa mantsoe a mo haella hobane le eena a le joalo, o ne a sa batle ho kopanela lipuisano le Moroesi. Ha hae e ile ea e-ba ho mo tholisa feela. O ne a hlile a sebelisa 'ona mantsoe ana; "Thola Moroesi 'Mannyeo!" Mosali enoa eare ha a elelloa hore ekare Moroesi ha a na ho thola joale le joale, le eena a phutha tsa hae a nt'o ikela. Ha a tsoa o ile a bua ho hong ho sa kang ha fihla litsebeng tsa Moroesi.

Moroesi o hihilitse joalo a se a le mong, e le pulumo ea se-ema-noosi. Ka morao ho nako e telele likhapha tsa khaotsa ho keleketla, ha sala ho sisa ha pelo feela. Mahlo a ne a ruruhile hoo likobo tsena tsa 'ona li neng li batla li a koahetse kaofela. Motho ha a mo talima sefahlehong, o ne a bona motho ea lomiloeng ke bobi. Ha pelo e kokobela, Moroesi a utloa ho le molemo ho leba ha hae. A haka mokotla oa libuka lehetleng, a nt'o shatjoa ke phefo.

O ne a ipotsa ho se karabo hore na ekaba lebote ke lefe. Moroesi o ne a ipotsa hore na ebe o sentse eng ha eka ke 'mutla-oa-lintjeng tjena. A ipotsa hape hore na senyopotsi se sekana se bakoa ke eng. A khutle a nahane hore e se be ho na

le motho ea mo emeng hampe. Litaba ha li le tjena mosali o tlameha a ke a iqamake. Taba ena ea ho iqamaka e fihle e be e fete kapele-pele kelellong ea hae.

Ha a ntse a tsamaea joalo a lebile ha hae, o ne a khokolotsa mona le mane. A nahana monna hae koana, a ipotsa hore na ebe o sa tla itšoenya ka ho batla mosebetsi ha eka o se a nyalane le joala tjena. A nahane lesea la hae le itšoenyang. A utloe bohloko ha a nahana hore o hloloa ho ithekela libuka kaofela hobane ruri ha a iketsise lebaka ke chelete e hanang ho ba teng. Moroesi a ikhothatsa ka hore lintho lia fihla li fete, le eena mathata a hae a tla feta ka le leng.

Moroesi ha a fihla ha hae a fumana lesea le khalehile 'me eaba ha a sa senya nako o se a oela mosebetsing oa ho balla tlhahlojoana ea hosasa. Eitse ha a utloa hore joale o hlile o kene ho tsona, ngoana a hlaba seboko. Moroesi a raohela ho eena 'me a fihla a mo hlaba ka tlhoko. Ka mor'a nakoana, a ea hape le sephume sa boroko. 'M'ae a tloha ho eena a khutlela tafoleng moo a neng a ntse a balla teng. O balile joalo eare ha a utloa hore ho lekane a koahela libuka, a itokisetsa ho robala.

Tlhahlojoana ena e ne e ngoloa ka hora ea bobeli motšeare oa mantsiboea. Moroesi o ile a hla a tsohella ho tsona. A bala, a qetela sohle se neng se setse ka la maobane. A ba a pheta seo a neng a se a se balile hona ka la maobane. Ha nako e atamela, a tloha ha hae; hobane o hirile ntlo eo. Ha a il'o tsoa hekeng a hoeletsa 'Mantho, a mo hopotsa ho noesa ngoana moriana ka hora ea boraro. Ha a qeta ho rialo a bula heke, a tsoa a ba a e koala. A tsamaea a habelelitse ho leba sekolong. Ha a betsetsa mahlo pejana, a habanya basali ba babeli ba bonahalang ba tatile le bona. Ka hobane a ba habantse feela, ha a ka a elelloa hore ke ba bang ba lequloana la ho mo etsa hampe ka la maobane.

Ka ha ke motho ea tloaetseng ho tsamaea a iname, o ne a hlile a iname ha a tla utloa:

"Feela 'mannyeo le entse sono hle!"

"Sono ea eng na? Sono ka Moroesi?"

Ha a utloa lebitso la hae a phahamisa mahlo ho sheba bana ba buang ka eena, 'me a fumana e le ba bang ba sehlopha sa

ho mo baleha mantsiboeeng a la maobane. A utloa pelo ea hae e tula-tula kapele-pele, empa a leka ho iphapanyetsa eona e le hore a hle a utloe hantle se buuang.

"E, mosali! Ha u bona le ka be se le re photse-photse ka bonngoe joalokaha eka le ne le rerile ...!" ho araba oa pele.

Oa bobeli a mo kena hanong, "le joale re ne re rerile. Moroesi oa tena. Ha a batle ho reka libuka, ha a rate ho bala, 'me u tla fumana hore ho se bale hoo ha hae ho tsoala hore a be sa le a botsa feela, eena ho se seo a re fang sona".

"Kea kholoa ke hobane 'm'a rona o na le mathata".

"Jo! Ke mang ea se nang mathata? Bohle re na le 'ona re mpa feela re sa a roale hloohong. Ke ee ke utloe ba re oa hafatsa hohle mona, ngoana'ka oa kula, monna oa ka o senyehetsoe ke mosebetsi nkalimeng chelete ke tsebe ho patala ngoanana ea salang le ngoana'ka. Motho oa bona ha u re oa mamelisa u utloa hore le ntlo eno eo a lulang ho eona o ntse a e kolota. Ke moo joale a tla tsamaea a ee ho e mong ho alima chelete e 'ngoe sebakeng sa ho patala ntlo. Ache! 'na ha ke batle motho ea joalo. O etsa'ng ka chelete eo a e fuoang ke *Manpower*, le eo a e fumanang khoeli le khoeli ea botichere?"

Moo joale sebui se maketseng hore na 'mate oa sona o se a tholetse eng hakana, sa hetla 'me sa fumana Moroesi ka morao ho bona. Sebaka se neng se le lipakeng tsa bona se ne se sa fane ka khoao ea hore Moroesi ha a utloa sohle se buuoeng. Ka ho hlokomela hore joale o se a bonoa ke baeka, Moroesi a khetha ho hati-hatisa e le hore a tle a ba fete. Ha a ba feta, a ba lumelisa. Ba ka ba thola-thola motsotsoana ba sa tsebe hore na ba lumele kapa ba thole. Empa che qetellong ba lumela a se a bile a ba furaletse. Ke ho soaba ha ba ka ba hlola ba tsoela pele ka moqoqo oa bona. Ba tsamaile joalo ba thotse 'me e mong le e mong a kentse lekhotla ka hloohong mabapi le se ba hlahetseng. E mong o ne a leka ho itšireletsa ka hore eena ha a bua hampe ha e mong eena a ne a re o buile feela o buile linnete. Leha ho le joalo tšoabo eona e ne e ngotsoe le lifahlehong tsa bona.

Ba ile ba ba ba re kutu! liphaposing tsa ho rutela ho se ea natsang ho buisa e mong. Ha ba fihla ka phaposing eo ba neng ba il'o ngolla tlhahlojoana ho eona, ba fumana Moroesi a se a lutse setulong e ka ha ho letho le etsahetseng. Leha a ne a utloile bohloko, o ne a lekile ho se bontše. Ba ngotse ntho ena e ntse e mo lutse habohloko hoo nako le nako maikutlo a neng a khelekhetheha khafetsa. A hopola mantsoe a ntat'ae ha a bua ka khomo ea mokete oa likapeso tsa hae, Moroesi. O ne a utloa bohloko ha a nahana hore hoja ntat'ae o sa phela, litšotleho tsena tsa hae li ka be li le sieo hohang. Le eona khomo eo, bajalefa ba se ba ke ke ba e lokolla le mohla a ka qetang sekolong.

Barutuoa bohle ba ile ba qeta ho ngola tlhahlojoana eo 'me ka morao ho matsatsi a mararo, ba fuoa maqephe a bona. Liphetho tsa hlaha Moroesi a sa sebetsa hantle. Morupeli oa thuto eo a mo biletsa ofising.

"Moroesi, ha oa sebetsa hantle molato ke eng? Feela ha e le hantle nka hla ka re mosebetsi oa hao o hlile o thefulehile hampe selemong sena joalokaha ke ile ka 'na ka u lemosa le pejana". Ho rialo morupeli.

"Ho joalo 'm'e, feela ka 'nete ha e le tlhahlojoana ena eona ke ne ke e baletse haholo. Ke ile ka mpa ka hlaheloa ke linthoana tse ileng tsa hla tsa nkhathatsa ka tlhahlojoaneng". Ka ho tšaba hore a se tšohe eba o roetse mathata a hae hloohong, a khetha ho se qapolle hore na linthoana tseo e ne e le life. Le morupeli a khetha ho se mo botse tsona haele mona a bonahala a sa ikemisetsa ho li bolela.

"Feela uena 'mannyeo, u na le mabaka mehlaena a ho se tlise mosebetsi ka nako kapa a ho se sebetse tlhahlojoana hantle". Moroesi a thola a inama. A inama joalo a loana ntoa e thata ea ho thiba likhapha tseo a utloang hore li ka 'na tsa tšoloha neng kapa neng. Morupeli ha a hlokomela hore Moroesi khotso ha e sa le eo a re ho eena:

"Ke hantle, mosali, feela u tšoare ka thata".

Moroesi a raoha moo a neng a lutse a ea monyako. A bula lemati butle 'me a ba a le koala butle joaloka ngoana ea

koalang lemati la motho eo a mo hlonephang haholo. Mehopolo ea Moroesi nakong eo a ntseng a etsa tsena tsohle e ne e se ho tsona hohang. O ne a bala-bala. Potso e kholo e ne e le hore na lefatšeng mona ha motho a e-na le mathata h'a tšoanela ho a hlahisa. He ba ee ba re ntja-peli ha e hloloe ke sebata! Joale ho tla joang hore eena ha a joetsa batho mathata a hae hore ba a jarisane e be bang ba re o a roetse hloohong, ha bang ba re o na le mabaka nako e 'ngoe le e 'ngoe malebana le mosebetsi oa sekolo? Ha a tsoa moo ofising a ea lihlopheng tsa lithuto tse ling. Ha li fihletse pheletso, a toba ha hae.

Ha litlhahlobo tsa makhaola-khang li atamela, ke tloaelo hore barutuoa ba fuoe nako ea ho ithuta ka bo-bona. Ka tsatsi le leng hona nakong ena, Moroesi a khutla kapele laeborari ho itokisetsa tlhahlobo ea le hlahlamang. Ha a fihla hae, a fihla a anyesa lesea la hae le bonahalang le khothatsa ruri. Moo a ntseng a le anyesa, a elelloa hore nkho e 'ngoe ea metsi ha e ea tšela letho. Ha a qeta ho anyesa ngoana, a 'meha betheng 'me a nka nkho ka sepheo sa ho ea selibeng. 'Mantho a mo thiba ka ho re eena o tla ea hoseng hobane ka nako eo ea mantsiboa, mokoloko o molelele, ebile metsi a lukehile hampe selibeng koana. Moroesi a nyahlatsa nkho ha a utloa tseo 'me a khutlela ngoaneng oa hae.

Ka la hosasa e sa le ka matjeke, 'Mantho a nke nkho ho ea selibeng. Moroesi o setse a sebelisa ana a ka nkhong e 'ngoe ho apeha lesheleshele, ho hlatsoa ngoana le ho itlhatsoa. Ka hora ea borobong hoseng ha letsatsi lona leo, barutuoa ba ne ba qala litlhahlobo tsa ma-khaola-khang, 'me le Moroesi o ne a le sehlopheng sa ba ngolang.

Ha a se a qetile ho hlatsoa ngoana, ho itlhatsoa, ho apara le ho apesa ngoana, Moroesi a re a ke a ikhopotse ha a ntse a emetse 'Mantho ho khutla selibeng. A bala-bala 'me a sheba nako, a fumana e le hora ea bosupa. Ka motsotso oo a ipotsa-potsa hore na 'Mantho molato ke ofe ha a liehile hakaalo. Leha ho lė joalo a tsoela pele ka ho bala. Ha metsotso e mashome a mararo e fetile, a tsoela kantle ho qamaka 'Mantho empa a se ke a 'mona ho tla tseleng. A nahana hore mohlaope o ntse a le

ka selibeng kaha se ka sekoting a ke se mo bone. A khutlela ka tlung a behile lesea sefubeng sa hae, 'me a le sirelelitse ka letsoho le letšehali.

Metsotso ea 'na ea e-ja babeli, eaba 'Mantho ha a fihle ka metsi. Ka hora ea borobeli hantle, Moroesi a akhela ngoana ka morao, a mo tlama ka tjale a haba selibeng. Eitse ha a hlaella le seliba a bona batho ba bang, 'Mantho eena a le sieo. Ha a atamela, a bona nkho ea hae e lutse thokoana le seliba. Ha a fihla le tumeliso eaba ha e eo ho Moroesi, a be a se a ba botsa hore na mong'a nkho, 'Mantho, o kae. Ba re ha ba e-s'o 'mone; ba fumane nkho eo e se e ntse e le hona moo moo e behiloeng teng. Moroesi a nka nkho a khutlela hae. A ipotsa lintho li hana ho fela hore na ngoan'a motho o nkiloe ke ntja e se lesapo. Moroesi o ne a tsamaea a re khekhenene! a re tlekelele! tseleng. E re ha a hopola hore oa ngola ka metsotso e se mekae, a boele a habeletse. Ha a fihla lapeng, a beha nkho 'me a leba ho e mong oa ba hirileng matlo moo. A hla a hoeletsa a le kantle.

"Helang batho, mohaisani! ngoana ke enoa a 'makatsa".

"O etsa joang? Jonna ra le bona! Basali! O se a qalehile hape?"

"Che bo! ke bolela 'Mantho. Haesale a ea selibeng e sa le ka matjeke, le joale ha a e-s'o khutle. Ke itse ke il'o mo sheba ka fumana nkho feela ..."

"Ho bonahala o ne a tiile basali! O ne a hlola a koma-koma a re u mo bolaisa papa le moroho oa k'habeche mehlaena. A re o khathetse le ke ho hlatsoa maleiri letsatsi ho chaba le ho likela."

Ka morao ho ho utloa tsena, Moroesi a tjeka ho leba ka ha hae. A kena, a hlohlolla ngoana. A mo lulisa betheng 'me a mo tšehetsa ka likobo. A hulela setulo pel'a bethe 'me a lula a sheba ngoan'a hae nako e telele.

O ne a bonahala e le motho ea sa tšoenyehang qalong, empa khabareng a fetoha, a tona mahlo:

"Tlotliso ngoana'ka, ngoana mala a ka, oa tseba hore ntat'ao o lelekiloe mosebetsing Verenekheng koa? Ha ho joalo? Ho joalo ngoana'ka. Ha a sa sebetsa o ne a mpha

chelete ke phelisa lelapa la ka le labo. Le uena re u entse ha a ne a sa sebetsa ... Feela ha u bona ntate eena o ne a shoellang a ka be a ne a tla nthusa? 'Na ntate o ne a sa tšoane le ntat'ao. Oa hao ke lehlena le ipolaisang lihopose hae koana ... Oa tseba hore ha ke tla tla sekolong moo ke ne ke hlile ke re ke roalle le sa sele e se re ka haha serobe phiri e se e jele. Ke ne ke hlile ke re ntat'ao ha a ka senyeheloa ke mosebetsi, ke tle ke 'ne ke tsebe ho phelisa lelapa. Joale bona le batho bana ba nketsa joang, ha ba mamele mathata a ka. Ha ba utloisise mathata a ka. Ha u ne u le 'na u ne u tla etsa joang? Haeka oa tšeha tjee? Ke re na u ne u tla etsa joang? ... Ha u nkarabe? Ho lokile kea bona u se u ntse u tšoana le eane ntat'ao ... Hona joale tjee 'Mantho o kae? Bua bo! Ua tseba hoa ngoloa hona joale? Ha u bue? Ho lokile, u tla bua pele." Moroesi ha a rialo a phamola ngoana, a mo pepa ka likobo tse peli. A nka nkho eane ea ho siuoa ke 'Mantho selibeng 'me a kena tseleng ho leba Junifesithi.

Tseleng mona a tsamaea a joetsa ngoana hore o sa tla be a hlahise 'Mantho, eena o batla ho ngola litlhahlobo tsa hae 'me a li pase, a tsebe ho sebeletsa bana ba hae ba babeli. Moroesi eare ha a fihla liphaposing tsa ho rutela, a li fepetla ho bonahala o batla ho hong. Eitse ha a sa ho fumane a fetela holong moo ho ntseng ho ngolloa teng. Ha a fihla, a fihla a tlatsitse lerata a re 'Mantho a tsoe kamoo eena o batla ho ngola tlhahlobo. Ha ba utloa lerata barutuoa bohle ba tjekisa lihlooho ho bona ea entseng lerata. Bang ba mo bona, bang ba se mo bone. Le ho mo tseba eaba ha ba sa mo tsebile hobane joale e bile o se a huleloa kantle 'me a palamisoa koloi ho leba sepetlele, Roma. Ha a fihla moo, a amoheloa. Ngaka e ileng ea mo amohela ea hlalosetsa ba mo tlisitseng hore o tla lokela ho sala sepetlele kaha ho bonahala mathata a hlooho a se a le teng.

Ha Moroesi a ne a sa bue ka 'Mantho le ho ngola litlhahlobo tsa hae, o ne a utluoa khafetsa a ntse a re:

"Ngoan'a 'nake, ke tla hle ke hate mochini, ke roke lishoeshoe ... Chalebeke ngoana'ka ke se ke qalile ho e nontša ... Leha mangole a hana a 'm'ao ngoana'ka, ke tla ikokotlellela

pele ... Mohats'aka, le ba heso ba itumetse e le ka 'nete ho ba le motho ea tšoanang le uena ... 'M'e a ke re u ka nkekela borikhoe ba mapantsola?" Moroesi ha a qeta ho rialo, a khoeletsa bohata kaha ngoana a ne a se a nkiloe ke ba mo isitseng sepetlele. Ha hla ha hlaka hore Moroesi o hlolehile ho ngola litlhahlobo tsa selemo sa boraro. Mehopolo ea hae e metle eaba e thisitse ke hona.

LINTLHA TSA BOITLHAHLOBO

1. Mantsoe a hlahang sehloohong sa pale-khutšoe ee a ne a buuoa ke mang, ho etsahetse life? Qolla likarolo tse ling tsa pale tseo u lekanyang hore li ka nyalana le sehlooho sena.
2. (a) Fana ka tlhaloso ea mantsoe, lipoleloana le maele ana: Fitliloto; ho hlahla; ESCOM; ho nena; lebote; ho etsa moritaoke; ho kenya lekhotla; mofu-mo-funyetsa- pere; ho shatjoa ke phefo; ntja-peli ha e hloloe ke sebata; pulumo ea se-ema-noosi; 'mutla-oa-lintjeng, senyopotsi; ho iqamaka, ho hlaba ka tlhoko; ho roala mathata hloohong; metsotso ea 'na ea e-ja babeli; ho nkoa ke ntja e se lesapo; ho roalla le sa sele; ho aha serobe phiri e se e jele.

   (b) Fumana mantsoe (maele kapa lipoleloana) paleng ena a nang le moelelo o tšoanang le oa ana (masafo): ho nona, ho lata ka mahahapa; meokho; ka meso; ho nyatsa/ho se rate; ho thatafalloa.
3. Lokolisa mathata ao Moroesi a neng a e-na le 'ona nakong ea boithuto ba hae.
4. Ha u ne u le Moroesi, mathata aa ao u a boletseng potsong e ka holimo, u ne u ka a rarolla joang?
5. Ebe ke hobaneng ha baithuti ba bang ba qhalana ha Moroesi a kena lipuisanong. Tšehetsa karabo ea hao ka lintlha tse hlahang pale-khutšoeng ena.
6. U nahana hore sesosa sa bohlanya ba Moroesi e bile litsietsi tse mo tobileng kapa litebello tsa seng ka eena? Tšehetsa

karabo ea hao ka mabaka a ipapisitseng le liketsahalo tsa pale.

7. Ke lintho life tse etsahalang Junifesithing tse tšoanang kapa tse fapanang le tse etsahalang sekolong sa heno?
8. Ke thuto efe eo u e fumanang paleng ee?

2

Pereisi ha e Lekane le Theko

Martha Letšela

Pule ke morutuoa oa mohlankanyana ea e-s'ong ho fihle le lilemong tse mashome a mabeli, feela ha a noe oa bo tšela. Ka mehla ha motho a mo talima, ha a hloloheloe Khaeeane oa Khoroebetloa. Motho oa batho hlooho e ntle lithutong, feela joala boa mo hlola. Ha a bo bona o re "morena!" O hlola a khasitse e le ha a atora eena morena joala.

Mona moo Pule a inoellang teng, ho na le lihatsetsi tsa khale tse seng li behiloe ka ntle. Se seng se tobane le monyako oa ntlo ena ea thekiso ea joala, ha se seng sona, se hlile se le sebakana. Sena se tobaneng le monyako ha se mofuta o khanyang ka 'mala. Se bofubelu bo lefifi boo ka bosiu bo se nang ngoeli, motho a ka 'nang a fafoha letsoalo a re o se a laletsoe.

Bosiung bo bong Pule a tsoa ka ntlong eona ena ea thekiso ea joala a tauoe a re fu! joaloka ka mehla. Ha a re oa tsamaea e ka lehlaka la noka le puputloa ke moea; a ea koana le koana. Hlooho ea hae e ka e imetse molala kahobane joale ke eo e kebetse pele. A tsamaea, a thekesella pele a ba a fihla a bona sehatsetsi ka hlooho qiti: a ba a lula ka libono fatše. Sehatsetsi sena ke sona sane se tobaneng le monyako.

"Banna! ea nkotla ea ba ea ntipa ena kalajane. He uena monna! hantle u ntsekisang?" Pule o botsa joalo a leka ho ema empa ho haneha. A leke hape, a hlolehe. Kea bona a bona hore o hamela letanteng ka hona a lula a ba a leka ho tsitsa. Haele

molala oona o bonahala o ntse o hloloa ho jara hlooho ena kaha hlooho e ne e lepeletse hoo selelu se neng se ntse se ikhohla sefubeng mona. Ho ne ho bonahala hore e hana ho tsitsa hohang hlooho ena ea Pule. Ha e ntse e ea koana le koana joalo, haeba khanya e ne e ka ba teng, motho o ne a ka bona qhenqhe ha e lepella 'me e etsa matsoelintsoeke sekipeng sa hae se sesoeu. O ne o rephile hoo e neng e ka pounama e ka tlaase e ke ke ea hlola e kopana le e kaholimo.

Eitse ha Pule a leka ho phahama hape, leoto le leng la thella, a boela fatše hape, a ba a akha hlooho eo e bileng ea qitibana holim'a botlolo ea biri eo a neng a e tšoere pejana. A ka a mamella bohloko bona nakoana. Eitse moeka ha a re o leka ho phahama, ha 'na ha hana hape hoo ho hlileng ha bonahala hore joale a suha lerapo la puleng. Ha ho tona ha hla ha namalla ha ba ha utloa e ka ho ka hla ha ipopomalla hona moo. Eare joale a re o tla tloaela lefatše, Pholo thoso! a ba a mo kenya seeta phieong mona, motlo! Pholo a ba a ratlana ka nqane ho Pule.

"Banna! hona ke ntoa ha tsatsing lena. Ke re kea tsamaea, motho o mpona ka setebele; ke re kea oa, le lefatše le mpona ka lejoe, kapa banna ke setene? Joale ke re ke ithobaletse motho o mpona ka shoto mpa tsee!"

"Helang banna! ke uena Pule moshan'a heso. Ke ne ke ntse ke botsa bo-Thabo na u hokae, athe u moo. Molato ke'ng? A re tsamaee monna!" Pholo a rialo a nanabetsa letsoho la hae ho Pule ha eena a qeta ho ema, empa a le khutlise kapele ka hore Pule a eme hanyenyane o sa kena kamoo ho reka koae.

Pule a sala a koma-koma; "Ho lokile bashana ba heso! Ke ntse ke bona hore le nchehile kaofela. Le uena Pholo u se u nketsa tjee?"

Pholo ha a khutla a fumane Pule a ntse a le fatše, ho koma-koma a ntse a ho etsa feela a honothela tlase, 'me Pholo a sa utloe se buuoang ke moeka. Pholo a phahamisa Pule 'me ba tsamaea. O ile a felehetsa Pule hofihlela a mo kenya ka phaposing eo a lulang ho eona, a nt'o ikela ho ea hae le eena.

Eare ha a kena monyako feela, Pule a toba betheng ea hae a ba a fihla a chobela ka likobong a ntse a apare tsa motšeare. Eitse hare ho bosiu, a tsosoa ke hlooho e mo otlang habohloko. A tsoha, a lula betheng ea hae. Eare ha a ithe qeko! a elelloa hore o ntse a kene ho tsa motšeare, 'me o bile o ntse a roetse lieta. A nahana ho hlobola hang, empa a re a ke a ee ho noa lipilisi tsa hlooho pele. A re rao! ho leba moo li leng teng. Eare ha a fihla rakeng eo li leng ka ho eona, a e bula hantle hore a se tsose enoa eo a lulang le eena. Ha a bula, lephele la potela ka libotloloana tse ling. Le eena a le khothalla ho le tsoma, hofihlela e re ha a tlosa botlolo e 'ngoe e ba le thetehela fatše. A sheba fatše a nt'o le phetšela. Ha a etsa joalo, a bone pampitšana e tšehlanyana pela monyako. A ea ho eona, a e nka 'me a bala:

Moshana, nkalime linoutsu tsa C401 tsa la 13/02/91. Ke batla ho li kopitsa ke tle ke tsebe ho balla tlhahlojoana ena ea hosane. Li tlise hle monna ha u fihla.

Mahalefele.

"He b-banna! hana hosasa re ngola tlhahlojoana?" A rialo a itšoara phatleng, 'me a teana le kuru ea tonana.

A re a ke a e'o icheba seiponeng, 'me a fumana leqhutsu lena e ka sepono sa mokopu oa moiteling. Ha a qeta ho ipona, a boela betheng ka santhao. Pule ha a se a lutse betheng ea hae, mehopolo joale ea qala ho farasa. A hopola le hore eo ke tlhahlojoana ea ho qetela pele ho ngoloa lihlahlobo tsa makhaola khang ka Motšeanong. Menahanong ea hae a hopola hore ke ka makhetlo a se nang palo motsoalle oa hae Pholo a lekileng ho mo khalemella joala bona boo a bo noang le har'a beke. Mantsoe a keletso tseo aa utloa e ka a macha:

"'Na, Pule, ha ke nyatse ha u noa, feela ke re u k'u noe joaloka motho. Hoo ke ho nyonyang ke ha u noa le har'a beke moshana". Ke Pholo eo.

"Kea utloa ngoaneso Pholo. Monna, feela joala bona bo hana ha ke bo tlohela ..."

"Joala ha se bona bo hanang, ke uena monna, ea hanang. 'Na ua 'makatsa Pule hobane u etsa joaloka ha eka u ngoan'a morui. U lebetse hore hae koana e ka tloha eaba ba hloka le eona ea ho reka kerese. Homme ke u eletsa ka mehla hore ho na le hore u lielle chelete eohle ea hao joaleng monna, u ka be u ke u ba akhelle le ha e le feela malotinyana a leshome hore ba ke ba reke parafini." Pholo o rialo a kentse Pule mahlo leha Pule eena a lihile a hae.

"Monna, Pholo, ke utloa u ntlhomola. Ha ke nahana 'm'e ha a na le seeta feela hae koana! Haesale ntate a senyeheloa ke mosebetsi merafong koana monna, heso ho apehoa ka mamina".

"Feela leha ho ntse ho le joalo u ntse u tsoelapele ka joala ..."

"Oho, Pholo motsoalle oa ka, ke batla ho tlohela joala bona. Ebile ho tloha kajeno ke se ke bo tlohetse ..."

"B-banna! empa ke 'na enoa ke tšoeroe ke hlooho ke bona joala! Kea ipotsa hore na Pholo o itseng feela ha a bona hore ke tauoe".

Ho feta mona Pule a hopola hantle hore tlhahlojoana tse peli tse fetileng h'a li sebetsa hantle. Ea pele o sitiloe hohang ho e pasa, ha ea bobeli a sa ka a e sebetsa hantle ho khotsofatsang.

Ha a ne a tsoha a ngola ea pele, o ne a sesitse bosiu le ba bang ba inoella joala, ba tjeka. E mong oa metsoalle ea hae o ne a keteka letsatsi la tsoalo. Eare hoseng, ba phasalla ho ea moo motho ka mong a lulang. Bongata bo ne bo sa ee sekolong hoseng hoo ha 'Mantaha. Pule le methoaela e meng ba ne ba tšoanela ho ea sekolong ka hora ea borobong hoseng. Kaha ba ile ba chaisa ka hora ea botšelela hoseng, ha a fihla ha hae a re o tla ke a bo tsipe, a tlose bo lintšing athe o tla nkeha ke sephume sa boroko. O tsohile a se a tsosoa ke enoa eo a lulang le eena. Ho chang ha raoha feela, ha khoesa borikhoe, ha akhela hempe le ho itlhatsoa eaba ha ho sa itlhatsoitse.

Pule ha a fihla ka tlhahlojoaneng, a elelloa hore o lebetse mochini oa ho kopanya. Leha ho le joalo, a re o se a tla bona ka sehahabo. Ha ngoloa. Ha a fihla potsong e batlang mochini

oane, a ema le monn'a Mateneng. Leha ho le joalo, a alima oa ea pel'a hae 'me eo a mo fa ka lekhonono. Eare le pele Pule a qeta, mong'a mochini a o batla 'me a tlameha ho mo neha. A fetela lipotsong tse ling tse bonahalang li sa hloke mochini. Ha a hlahloba potso ka 'ngoe, a elelloa hore e 'ngoe le e 'ngoe e hloka oona mochini. A ngola likarolo tseo tse sa hlokeng mochini ka khopolo ea hore mong'a mochini, kapa e mong feela a ka tšoha a qetile pele ho nako e behiloeng 'me a mo alime mochini.

O ile a sebetsa empa pele a qeta, nako ea ho khaotsa ho ngola ea fihla, 'me a tlameha ho isa mosebetsi o sa fella. Boholo ba likarabo tsa lipotso tse hlokang mochini li ne li sa arajoa. Sephetho ha se khutla, sa hlaha Pule a sa feta tlhahlojoana eo.

Joaloka hona joale, le nakong eo, Pule o ne a ikane hore ha e le mothamahane, ha e sa le ntho eo a ka hlolang a e latsoa hohang. A sehoa ke letsoalo ha a hlokomela hore ha a sa fete tlhahlojoana ena ea hosesane feela ha habo ke naheng hobane menyetla ea ho pasa thuto ea C401 ea fokola. A raoha holim'a bethe ka ho re ha ho thuse letho ho touta, molemo ke hore a hle a nke libuka a bale. A hla a nka eona ea *chemistry* a bala. A nka ea linoutsu a bala ho tloha leqepheng la pele. Eitse ha a le ho ea qetellong, a fumana hore maqephe a mararo h'a ngolla. Ha a sheba letsatsi, a fumana hore linoutsu tse neng li tšoanetse ho ngolloa moo ke tsa la 13/02/1991. Haesale moeka a siea maqephe ao, 'me a ngola letsatsi le khoeli a re o tla 'ne a li kopitse kaha eena ka tsatsi leo a ne a le sieo sekolong.

Pule a feheloa, a tlakasela, pelo ea tula-tula kapele, 'me habohloko ha a elelloa hore ha a tsebe le hanyenyane feela hore na seo a neng a tlameha hore e be o se ngotse ke sefe maqepheng ao a masoeu. Le Mahalefele eo ba etsang thuto eo 'moho le eena ke eo o ne a le sieo ka la 13/02/1991. A sheba nako letsohong, a fumana hore ke hora ea bone hoseng. Hona ka nako eo, a fihleloa ke mohopolo oa ho ea alima linoutsu, empa a o qhela ka hore ha hoa nepahala ho ea tsosa batho ka nako eo ka lebaka la linoutsu. A qeta ka hore a bale tse teng, a

tlohele ho khathatsa batho. O fetse a tsoela pele ka ho bala a se a bile a lebetse hore o phaphamisitsoe ke ho opa ha hlooho. Ha a ntse a bala, o ne a ikana hore o tla tlohela joala.

La chaba letsatsi, 'me barutuoa ba etsang thuto ea C401 ba ea ngola tlhahlojoana, le Pule a le teng sehlopheng. Kamorao ho tlhahlojoana, Pule a utloa, "He Pule! ha re pote le *Mzalas* moo ra fumana e le 'ngoe, ra pholisa lihlooho?" ho botsa e mong.

"Ha ke pote le *Mzalas* ke ea ha ka". Ho araba Pule a bontša a hlile a nkile tsela e sa poteng le *Mzalas*, empa e mo isang ha hae joalokaha a bolela.

Eitse ha a fihla ha hae, a apareloa ke metouto. A ipotsa hore na ha a ka hloloa ho feta selemo sena ke mang ea ka mo lefellang hore a phete. Hona batsoali ba hae ba ka otleha pelo hakaakang, kaha tšepo ea bona e se e le ho eena. Ba lebeletse ka tšepo hore a qete sekolong a mpe a tl'o ba ntša bokhobeng; ba ke ba tsoe lesoleng. Pule a leka ho robala empa ha hana. A re o leka ho bala, ebe o ntse a pheta-pheta mola o le mong feela. A tlohela buka eo a raoha, a toba *Mzalas*. A fihla a fumana ba habo ba ithabetse. Ha ba 'mona feela ba be ba se ba mo fa khalase e tletseng biri. A e hane? Ha cha lekomo, ebe khabareng o utloa hore mehopolo ea hae e ntse e eketseha ho khelekhetheha. A nahana ho khutlela ntlong ea hae, a khutla a re ho molemo hore a reke e le 'ngoe feela ho tlosa metouto eo. A e reka a noa. Ha e fela a re botlolo ea bobeli ha e na ho ba le khang. Ho tloha moo eaba e se e le mocha-o-chele. A ikina hoo a bileng a tloha moo a kakasitsoe.

Ka le hlahlamang morupeli thutong ea C401 a bitsa Pule ho tla mo hlokomelisa ho theoha ha mosebetsi oa hae selemong sena. Morupeli a mo botsa hore na ebe o bona sesosa e le sefe. Pule a re ke mosebetsi o mongata. Morupeli a mo khothaletsa ho sebetsa ka thata ho feta, le hore a hle a itime linthoana tse ngata. A hla a tšepisa Pule le eena. Ha a tloha ho morupeli a hla a ikutloa hore ka sebele o tlohela joala. Leha a cho joalo, a utloa hore ha e le ho bo batla o hlile oa bo batla. A qeta ka hore a hle a fapohele moo *Mzalas* a mpe a ipapalle moraba-raba le ba bang.

Ba bapetse, eare neng neng e mong a reka botlolo ea biri. Ea behoa pela bona. Ha 'na ha bapaloa, baeka ba ntse ba re tsoara! Pule eena o ne a hlile a iphapanyelitse bona. Ha a utloa ho nkha a hla a utloa lenyora le tota. Ha ho le tjena a etsa qeto ea hore a mpe a noe hanyenyane, etsoe motho ha a batla ho tsoela ntho ha a ke a e lese ka tsatsi le le leng. O e tsoela hanyane ka hanyane. A katjatsa khalase ea pele. Motho a ntse a rata ntho, a hla a tiisa 'metso eaba ke phetho.

"Lea tseba ke'ng bashana ba heso, Lesanta lena la Lenasi le tla ntena. Banna, ke leo le re ke tlohele joala!" Pule a bua a se a re fu! "'Na ha ke e-s'o re ke batla ho ea leholimong. Ha-a-ee! Mono ba re ke bolutu feela. Masanta ana ba re ha 'ona ke ho bina lifela bosiu le motšeare. Ha ho na macheri, ha ho na biri ..."

"Tlo-o-ha! Ha u rata Lesanta leo monna, ha u le ferehe ke'ng?"

"He uena monna! motho eo banna! 'na ke noa joala, biri le hona e se lihopose tsena, feela ha ke bo noelle hloohong. Ke bo tšela ka mpeng ena". A rialo a e phetlile e le lekukahali le lesehla tjee leo liqobanyana tsa boea li rothetseng.

"Ao, ho lokile, moshan'a heso. Ha re tšepe hore tse mpe ha li na ho etsahala. U tsebe hore ngoan'a mahana a joetsoa o bonoa ka likhapha. U ele hloko u se llele metsotso". A tlohela ho bapala moraba-raba 'me a ema moo a lutseng teng. Ka tloaelo, a hlohlora borikhoe ka libonong ka liatla tse peli 'me a tsoa monyako.

"He b-banna! re lekehile ke ho noa joala le Bapholosoa. 'Nyeo o ntsa 'matla koana. Hana ho thoe ke mang? 'Nyeo hle...Moruti Fusi kapa 'nyeo... Nhlapho". Ba bang ea ba ba hasane ke litšeho. Bohle ba lumellana hore Bapholosoa bana ba siee bopholosoa bona ba bona pholosong koana, ba se bo tlise ka *Mzalas* ka mona.

Eitse ba sa ile ke litšeho ka *Mopholosoa*, e mong a be a re ba tšoanang le eena ba tla tebeloa moketjaneng oa Arsenal, Maseru koana. E mong a botsa hore na ho na le sehlopha se seng sa bolo se menngoeng ntle le *Arsenal*. Karabo ea e-ba hore ha ho se seng. Ba bang ba supa hore ho bata kapa ho chesa moketjaneng oo ke moo ba eang. E mong oa bona a bontša hore nako eo e mpe hobane e tla be e le ka hare ho litlhahlobo.

Ba bang ba re ha ho lebaka; ba tla ea, ba khutle kapele, ha ba na ho qeta bosiu koo, etsoe bongata ba litlhahlobo tsa bona tsa selemo sa bone li qala bekeng ea bobeli.

Letsatsi le lebeletsoeng ke bo-nkeka la atamela la ba la fihla. Tlhankana ea tsamaea le thoetsana 'moho. Ha palangoa koloi e batletsoeng feela lona leeto. Pule le eena, ka puo ea bona, a le teng ka hare ho batho, etsoe a sa itheke moroalo mora Molahli. Ha a ipolela a re eena o etsa selemo sa bone 'me o qetela monate. Moketjaneng oona oo o ne a hlile a itheretse ho noa hobane o ne a re ke oa ho qetela oo a eang ho oona e ntse e le morutuoa. O ne a itjoetsitse, joaloka ka mehla, hore e tla be e le lekhetlo la ho qetela a e-noa mothamahane.

Ha ho fihloa moketjaneng, ha qaloa ka lino-mapholi le nama e besitsoeng ea nku. Eare ha e ka hoa loela, tsa hlaha tse ratoang ke bo-Pule. Moshan'a Motaung a itukubetsa, joala e bile e le bo sa rekoeng, a hla a ikina. Motho ea noellang mpeng, ha a se a utloa hore bo fihlile, a iphumanela hukunyana pela karache. A itšetleha teng, eaba o ile le sephume sa boroko. Bo-mphato ba hae ba itse ka re Pule moo, Pule moo, eaba Pule ha ho motho ea 'monang leha e le ea tsebang moo a ileng. Ba 'matlile hofihlela ka hora ea leshome le motso o le mong ha ba qeta hore joale ba a mo siea, etsoe ba bang ba bona ba tsoha ba ngola litlhahlobo ka la hosasa. Ba mo siea moo a siruoe ke lipalesa tse pela karache le lebota la eona karache eo. Ho khona teng e khonela holimo namane e tšehla. Le hore e be ha baa mo utloa ke mohlolo.

Pule o sesitse bosiu boo moo. O bile a tla tsosoa ke monna-moholo ea lemang jareteng ea moo lapeng leo ha a tla mosebetsing hoseng. Eitse ha a khoaphoha, a qamaka, 'me a kopana le lipalesa, ntlo ea setene se sesehla le liratsoana tse lenngoeng. A ka a lahleha motsotsoana hore na o hokae, le hore na ke la bokae bekeng ha mo lahlehela tu! Eare a ea a hopola hore ke laboraro, metsotso ea be e fetile e le 'maloa. Motho e mosehla a tšoana le kalakunu ha a hopola hore ka hora ea borobong hona tsatsing leo, o ngola tlhahlobo ea makhaola-khang.

"Banna! E be nako ke mang?" Ke eena eo a ipotsa, athe monna moholo o tla mo araba.

"E se e le hora ea borobeli, ngoanaka. Che ... Be! e se e feti-fetile ka metsotso e mene". A rialo a shebisisa sesupa nako sa hae.

"Kea leboha ntate-moholo". Ha a cho joalo, Pule a raoha, a nka ka sekaja ho leba hekeng. Ea 'monang a bona lehlanya le khaotse, Mohlomi.

Ho chang ha khathalloa ke pere ho e-s'o fihle tao. Ho khathetsoe ke namane e tšehla. Pule a utloa hantle hore hona ha se lenyora ke ho oma nthane. A tsamaea a hlehla, a khefutsa, a boele a hlehle hape. A etse joalo ho haba moo ntlo e chang. Ho tloha Moshoeshoe II ho ea seemelong sa makoloi a utloa hore o tla fihla a utloile. Eitse ha a le malekana le Lifofaneng, a qamaka pompo ea metsi. A e bona ka jareteng ea lapa le leng. A tlola terata 'me a kopa ho noa ho ngoanana ea ntseng a fiela lebala. A noa, a tsamaea.

Ka lehlohonolo, eare ha a fihla seemelong sa makoloi, a fumana koloi e eang Roma e se ntse e luma, e lumela tsela. Ha ikakhela ka hare hoa-ho-tona. Ha e tjeka Masianokeng, a qekotsa nako, a fumana metsotso e le mashome a mane ho furaletsoe ea borobeli hora. A hemela holimo. Ka pelo a re e ke e ka be e khannoa ke eena koloi eo. O ne a tla e khothometsa hore ebang e tsoa lebili, e phethohe ka makhetlo pele a tsitsa. Ea ka e ea bakisa joale koloi. Ea hona, ea rora 'me ea sesela joaloka tšitšili e khotšeng e hloa lebota, e hopotse mothating oa ntlo. E etsa joalo e hloa moepeng o hona Masianokeng.

Eare ha e re khekhenene! pela heke ea Junifesithi, ea be e le metsotso e mashome a mabeli a metso e robong pele ho hora ea leshome. Ea pshemoha le ho patala e sa patala namane e tona. Ea nka ka sekaja ho leba holong ea litlhahlobo. Ha ho tona ha ho le pene letsohong. Ka pelo, Pule o ne a ntse a re Molimo o moholo. Eitse ha a fihla holong, a kena. E 'ngoe ea litichere tse lebetseng ea mo thiba. Pule a leka ho hlalosa mathata a hae.

"Ka 'nete, ntate, ho bonahala ke ile ka lieha ho robala ka lebaka la ho bala. Joale ke mona ke setsoe. Ha u bone le ho itlhatsoa ke sa itlhatsoa tjee". Ha Pule a ntse a bolela litaba tsa hae tjena, morupeli o ntse a sheba koana ke letsuka la joala le tsoang molomong. Ke ho qakeha le ho itšola litabeng tsa mofuta ona, morupeli a mo fetisetsa ho molebeli e moholo oa litlhahlobo.

Ka morao ho ho mamela mabaka a Pule, Molebeli e moholo oa litlhahlobo a re ho Pule o tlameha ho lula kamoo ka ntlong eo ho ngolloang litlhahlobo a emele ho ngola le ba ngolang mantsiboea. Ha hla ha thoe a hle a itšeke thajana, e tle e se ke eare ka seoelo a tšoha a bone lipotso tsa thuto eo a tlang ho e ngola.

Pule o lutse joalo a letetse hore hora ea bobeli e otle a tle a tsebe ho ngola. Mona moo a lutseng oa tlakasela. O ikutloa hantle hore ha a ka fumana lijo, a ke se li je, a ka li khetšela. Haele metsi 'ona a ka a noa hoo batho ba ka hlomang eka o jele sebete sa nyama-khama.

Ha litlhahlobo tsa hoseng li fela, Pule a kope mohlahlobi ho joetsa Mahalefele hore a mo rekele lijo le senomapholi ntlong eo barutuoa ba jelang ho eona. Ka morao ho nakoana, Mahalefele a hata a kena ka lijo, ho bonahala hore e fela a tseba tapo eo 'mate oa hae a e lapileng. Koana o tlameha ho tseba hoba ke e mong oa ba siileng Pule Maseru. Pule a nanabela lijo le seno-mapholi a ba a alima le mochini oa ho kopanya oa Mahalefele. Eo a mo neha. Ha a qeta a tsoa monyako. E mong oa balebeli o ne a hlile a ba kentse leihlo hore Mahalefele a se tšohe a fa Pule letho le amanang le se ngotsoeng.

Nako ea ho ngola ea fihla. Pule a nehoa pampiri ea lipotso le tsohle tse hlokehang. A bala potso ea pele e tlamang, a fumana hore ruri ha a tsebe le letho potsong eo. A fetela ho ea bobeli, ea boraro, ea bone le ea bohlano. Litaelo tsa tlhahlobo li ne li itse a arabe lipotso tse tharo; ea pele le tse ling tse peli. Ea boraro o ne a e tseba hantle, 'me a hla a qala ka eona. Ea bohlano o ne a tseba karolo feela, eaba o e araba ka morao ho

ea boraro. Eane e tlamang a leka ho e ngola empa ea hla ea mo qhala ho tu!

Pule o tsoile ka tlhahlobong a ikutloa hantle hore eo thuto ha a atleha ho e sebetsa hantle hohang. Ha a hopola hore ha ho ka etsahala hore a se ke a pasa, ke ho boela selemo se seng hape Junifesithing moo, a otloa ke letsoalo le bohloko. Le joale eitse ha liphetho li e-tsoa, tsa hlaha Pule Molahli a sa feta thuto eo ea C401, 'me a tlameha ho e pheta. Kaha a ne a itlisitse ho tla bona liphetho, o tlohile moo liphetho li neng li manehiloe, a se a ntse a qhela menyepetsi ka feisi, eaba ha a sa bona hore na bo-Mahalefele ka bo-Pholo bona ba sebelitse joang.

LINTLHA TSA BOITLHAHLOBO

1. Sehlooho "Pereisi ha e lekane le theko" se bolela'ng? Ke liketsahalo life tsa pale ee tse netefatsang sehlooho see?
2. Hlalosa maelana a latelang: ho hamela letanteng; ho suoa lerapo la puleng; ho ema le monn'a Mateneng; ho tsoa lesoleng.
3. Lithuto tseo Pule le Mahalefele ba neng ba li etsa 'moho ke life? Tšehetsa karabo ea hao.
4. Mzalas ke kae?
5. Leqhutsu le phatleng ea Pule le bakiloe ke eng?
6. "Mehopolo ea Pule ea qala ho farasa". Ke lintho life tsa bohlokoa tse mo toutisang?
7. "U tsebe hore ngoan'a mahana a joetsoa o bonoa ka likhapha". Mantsoe aa a sebelisitsoe hobane ho etsahetse joang? Na tšebeliso eo e nepahetse?
8. Bapholosoa ke bo-mang? U lekanya hore ke hobane'ng ha ba sa tšoanele ho tla *Mzalas*?
9. Moketjana oa Arsenal o ne o tšoeroe ka khoeli efe? Tšehetsa karabo ea hao ka mabaka.
10. Ntle le hore Pule o ne a robetse moo a siretseng, lebaka le entseng hore bahlankana ba ileng moketjaneng ba mo siee

ke lefe? Ke ntlha efe, e boletsoeng hona pale-khutšoeng moo, eo ho bonahalang e loantšana le lebaka lee.

11. Mohla Pule a tsoang moketeng oa Arsenal, o ne a fihle morao litlhahlobong. Na morupeli o ile a kholoa lebaka leo a faneng ka lona? Tšehetsa karabo ea hao.
12. Ak'u fane ka lebaka kapa mabaka a sitisitseng Pule ho feta litlhahlobo tsa hae.
13. Ke hobane'ng ha Pule a bitsoa "namane e tšehla"?
14. Ak'u hlalose boitšoaro ba Pule u bo amahanya le boemo ba lelapa labo.
15. Ke ka makhetlo Pule a ikana ho tlohela joala empa a sa atlehe.

U ka eletsa bana ba bang ba seng ba e-na le bothata boo joang?

3

Likeleli

Agnes Mpiki Fobo

Likeleli ke thope ea Letebele, setšoana se mali-matle, se likoti marameng. Ha a motle ha motho a mo re heli, empa ha a mo sheba a mo latellisisa, ke motho ea litšobotsi li ntle. Ke motho ea tšoaneloang haholo. Mose ha a ile a o akhela 'meleng, motho a ka tiisa hore o sehetsoe holim'a hae. Ke motho oa khotso, ea ntseng a itšehela ka linako tsohle ha a qoqa le batho; ngoan'a-se-tsoha-le-pelo-ea-maobane. O lilemo tse mashome a mabeli a metso e 'meli joaloka Mohlouoa, mohlankana oa ha Motanyane ea neng a le boitlaming, seminareng ea Augustine ea Halalelang.

Mohlouoa le Likeleli ba tsebane kopanong ea mokhatlo oa bakeresete ba kereke e Katholike o bitsoang *Christian Life Group*. Phutheho e ne e tšoaretsoe hona seminaring. Likeleli e ne e le moemeli oa sekolo se seholo sa sechaba, mokhatlong oo. Ma-C.L.G., kamoo litho li tloaelehileng ka teng, a tikoloho e itseng a ne a kopana hang ka selemo ho tšohla mathata a tsoelo-pele ea mekhatlo.

Ntle le ho bonana ka mokhatlong, Mohlouoa le Likeleli ba ile ba hokahanngoa ke Kheleli, eo e neng e le motsoalle oa Mohlouoa. Hape Kheleli o ne a kene sekolo sa mathomo le Likeleli. Eare ka mor'a phutheho ea mokhatlo, bahlankana bao ba babeli ba felehetsa Likeleli. Tseleng ba ne ba qoqa, ba etsa metlae e qabolang. Ha ba kena ho tsa bothata ba karolo ea lenyalo le

boitlamo, Kheleli o bile a re eena e ka mpa ea e-ba Fatere e nyetseng. Ba qhalana ke litšeho ha ba nahana mohlolo oo.

Nako ea karohano ha e fihla, Mohlouoa a bontša qenehelo e kholo ho Likeleli, empa Likeleli a nka hore seo se bakoa ke monate oa meqoqo ea bona ea bacha. Empa Likeleli le eena a iphumana a lohotha Mohlouoa nyene le bosiu. Qetellong a ikhothatsa ka hore ke lerato la boena leo a nang le lona. A ipotsa hore na ebe ba sa tla fumana sebaka sa ho kopana hape. A qeta ka hore a ntše Mohlouoa pelong ea hae, a mo hlohlore a tihile.

Kaha tsohle li na le nako ea tsona, ha chaba letsatsi leo Likeleli a neng a sa le lebella. Tsatsi la ho tlisa thabo, nyakallo le khotso pelong ea hae. Mohlang oo nonyana tsa be li lula batho ho se ngoan'e motle, e le mphete ke u fete. E ne e le oa semetletsa mokete oa lipina holong e kholo ea sekolo se seholo sa sechaba, e hona mona Roma. Likeleli le Sebolelo motsoal'ae ba rera ho ea boha ha ngoale e khiba. Ba fetse ba ile, 'me ba fihlela ho lubehile. Eare hoba ba khethe sebakana se lumellanang le bona, ba lula ba mamela tsoere ha li tsanyaola. Nakoana ba lutse, ha fihla Thabo, Kheleli le Mohlouoa. Ha lumelisanoa ke thena tsena, tsa nt'o lula 'moho. Mokete oa itsoella pele, ha e-cha lekomo. Nako ea ho koala ha e se e atametse, Sebolelo a ikopa metsotso e se mekae hore a ke a hlahe kantle, 'me o tšepisa ho khutla kapele.

Ha nako ea ho tsamaea e fihla empa ho se moroeroe oa Sebolelo, Likeleli a makala hore na ebe ho etsahetse joang. A kopa bo-Kheleli ho 'matlisa eena. Ba ile, ba ile, empa ba hloleha ho mo fumana. Qetellong Likeleli a ba kopa ho mo k'hapha ho ea hae leha a ne a ngongorehile ke ho nyamela ha Sebolelo. Tseleng ba utloa leheshe-heshe haufi le lifate. Hoba Kheleli a atamele, a tseba Sebolelo, ea neng a e-na le mohlankana ea ntseng a leka ho mo hleka-hleka. A hoehla bo Mohlouoa ka letsoho, eaba ha ba sa botsa e se e e-ba lengoanya-ngoanya ho phalalisa mohlankana eo. Le eena a lumela ho qela ho leoto. Leha ba ne ba mo beile merebele hampe, a ba siela ruri. Ha ba khutla, ba tsamaea 'moho le

baroetsana, ho ba felehetsa. Mohlouoa kaha pelo e ntse e opa, a kopa ho bua le Likeleli. Ba 'na ba qoqa ka tsa mohla ba qalang ho kopana. Neng-neng, pelo ea roala Mohlouoa, a kakatlela Likeleli ka letsoho. A fihlela le le bonojoana le tletse mofuthu. Ntho eo a sa e tsebeng ea mo chesa, a futhumala, a fufuleloa, a tlameha ho tsoa puo.

"Likeleli moratuoa, kea u rata, e se e le nako ke u rata, ke mpa ke hloka nako ea ho teana le uena. Esale ke ipotsa hore na motsotso o kang ona ke tla o fumana joang, neng, hokae".

"Ho lokile Mohlouoa".

"U bolela'ng ha u re ho lokile Likeleli?"

"Kea u rata, abuti Mohlouoa".

"Kea leboha moratuoa, a k'u theohele tlas'a nko, hle ngoaneso".

Ba ile ba akana nako e telele ho se ea buang. Eitse e le hola, ntja ea bohola, Likeleli a kopa tsela hobane o ne a tseba hore ho tla hlaha motho ho tla bona hore na ntja e bohola'ng, e haufinyane hakaalo. Mohlouoa a tsamaea a itsipa, a re e se be o torong, a sa kholoe hore ke 'nete Likeleli o amohetse litaba tsa hae hobane o hlola a latoletse bahlankana ba bang. Siung boo a lala a itebohela ho Ramaseli, a iphumana a le lehlohonolo. Sena sa eketsa cheseho ea lerato pelong ea hae. Boroko a robala ba toro tse monate.

Mohlang oo Likeleli le eena a robala bo hlabosang ke thabo e khaphatsehang haele mona a fumane lehakoe la pelo ea hae, leo ba bangata ba ntseng ba le keta-ketela.

'Mantaha Likeleli a itokisetsa ho ea mosebetsing ka sekolong se seholo sa sechaba kaha a ntse a tšoere mokobobo ka teng. O ne a kena sekolo sa mantsiboea a etsa lengolo la tsa khoebo. O hlotse letsatsi lohle a lohotha hore na o tla teana le moratuoa neng kaha a ne a mo hlolohetsoe. Mantsiboea ha a ea hae ho lata libuka, a re tjoang-tjoang le Mohlouoa. Ba ferekana ha hlokahala puo, ba tjamelana ka thabo. Qetellong Mohlouoa a lumelisa, 'me ba tsamaea 'moho, ba hata koekoe sa mokana ba chata. Nako ea

karohano ha e fihla, Mohlouoa a tsebisa Likeleli hore o tla mo etela ka Sontaha.

Likeleli a bona beke e tsamaea butle, a tatetse ho teana le tjaka e Mohlouoa. Sontaha sa fihla a sa batle letho ke tlholohelo. Ha a khutla 'miseng, a toba hae ho ea hloekisa hantle, e se re mohlankana a fumana maphemphe. A lokisa lijo tsa motšeare. Ka hora ea boraro, mohlankana oa Mofokeng a hata a rotha. Likeleli a tšoha haholo, a re o tla omanngoa kaha e ne e le lekhetlo la pele a eteloa ke mohlankana. 'Malikeleli o ne a ile a hlokomela Mohlouoa a sa le thokoana. A makala, empa joaloka 'm'e, ea ntseng a lebeletse hore morali a fumane mohlankana, a qeta ka pelong hore haese a tle a ba siee ba inotši. Hoba Mohlouoa a lumelise, a tsebane le 'Malikeleli, eena a bolella morali hore o sa hlaha kae-kae ka litaba tsa mokhatlo.

Likeleli le Mohlouoa ba ne ba ratana hoo karohano ea mofuta ofe kapa ofe e neng e ba lerumo ho bona. Ka tsatsi le leng Mohlouoa a tsebisa Likeleli hore o ea Gauteng ka sekolo, o il'o qeta beke tse peli. Likeleli a bontša ho utloa bohloko haholo, ha Mohlouoa a ile a beta pelo senna e le ho khothatsa kharebe e se ferekane. Batho ba motse bona ba ne ba thabe ha ba sa bone Mohlouoa hobane ba ne ba lumela hore e tla ba ba hlalane joaloka ha e ne e se batho ba arohanang.

Eare letsatsing le etellang pele leo Mohlouoa a lebeletsoeng ka lona, Likeleli a fihla lapeng ka sefahleho se se nang khotso, a sulafaletsoe. A lumelisa, a bona 'm'ae a tšeha empa a se ke a tsotella. A fetela kamoreng e 'ngoe moo a ileng a ema tlekelele! A panya hang, habeli, a nt'o pikitla mahlo hore a bone hantle. A shebisisa motho ea lutseng setulong, a fihlela e le Mohlouoa. A atamela a nanya, a fihla a itotlomanya holim'a hae ka thabo e kopantseng le ho makala hoba o ne a sa lebella moeti ea joalo. A mo aka.

"Lumela abuti Mohlouoa. U fihlile neng Mofokeng? Ke u lebeletse hosane, e seng kajeno".

"Lumela Keli oa ka. Anthe ha ua ntlholoheloa na ha u maketse tjee? Ke sa tsoa fihla, ke fumane 'm'e a re u ile kerekeng. Mabaka a teng a ho fihla kajeno".

"Mphoqe hee! Ke sa u hloloheloe ke'ng? E se k'a ba u tlile ho eketsa matsatsi hle moratuoa".

"Ho joalo, feela ha ke na ho a eketsa hobane ke boletse hore ha ke phele hantle".

"U tšoeroe ke'ng? U se ke ua ntšosa".

"Ke qetoa ke tlholohelo. Pelo e ja serati, ngoaneso".

Khele! tsa bacha ha li fele. Lilemo li ka fela li lokolisoa. Mantsiboea ba arohana feela hoba ba tlameha ho arohana.

Mohlouoa a qeta le pelo ea hae hore o tsoa boitlaming, oa nyala, 'me o nyala Likeleli. E ne e le khoeli ea borobeli, 'me ho futhumetse hamonate, ha Mohlouoa a chakela Likeleli. Sefahleho sa hae se ne se sa thaba, 'me Likeleli a ipotsa hore na o mo khopisitse ka eng. Khabareng, a teneha a re:

"Abuti Mohlouoa, sesosa sa tlhonamo ea hao ke sefe?"

"Taba eo ke tla u joetsa eona ea nthatafalla. Ha ke tsebe hore na ke qale kae".

A thola-thola motsotsoana Likeleli a ba a makala hore na ho etsahala'ng. Qetellong a tsoa puo.

"Likeleli, thaka tsa ka le bana ba banyenyane ho 'na ba na le bana ka bobeli, ka boraro".

Khele, Likeleli a makala ha a utloa litaba tsena ha a hopola hore ea buang ke motho ea itokisetsang ho itlama. A thola, a sheba Mohlouoa ka har'a thaka tsa mahlo, a khoasa 'nete ea taba tsena. Mohlouoa a koenya sekoetela sa bohloko a nt'o tsoela pele ka pelo e bohloko.

"Ke batla ho bitsoa ntat'a 'nyeo joaloka thaka tsa ka. Taba ena khale ke e lohotha, ke e phenya, 'me e tla 'nolofalla ha u ka nkutloela bohloko, 'ma-ngoana eo ea e-ba uena, Likeleli".

"A k'u tlohele ho mpuela taba tse kholo hakana Mohlouoa, u k'o tsoele-pele ka lithuto tsa hao. Ha u bua tjena ke tla u hlalala. U batla ho ntjarisa sekhobo sa ho re ke u ntšitse boitlaming? Che ngoaneso, ua ntšeha. Ke u khothaletsa ho batla boeletsi ho mobishopo le batsoali ba hao".

"Ke buile le bona empa baa hanyetsa. Mobishopo o itse o mpha selemo sa boinahano ke le kathoko ho kopano. Ha ke khutle, ke qetile le maikutlo a ka. 'M'e le ntate ba tla utloisisa".

Ba buisana joalo nako e telele, Likeleli a leka ho kholisa Mohlouoa hore ha se bohlokoa ho koenehela likano. Mohlouoa a bonahala a tsepame maikutlong a hae, ho se se ka mo khelosang ho 'ona.

Ha likolo li koaloa, Mohlouoa a nka tsohle tsa hae hoba ha a sa khutla. Batsoali ba makala ha ba 'mona, ba utloisisa hore o lomahantse meno ha a re h'a sa batla boruti. Ba utloa bohloko haholo, empa ba ikhothatsa ka hore namane e lihela 'm'a-eona. Ba 'matlela sekolo ho ntlafatsa lengolo la hae la *COSC*, 'me ba se fumana hona mona Roma. Kamor'a khoeli tse peli a le sekolong, a kopa ho buisana le batsoali ba hae.

"Ntate le 'm'e ke kopa le mpatlele sekha-metsi joale ke lilemong".

"Taba ena ea hao e re hlahile lesumatha, empa bolela hore na u khahliloe kae. Re tla u eletsa haeba u fosa, mora".

"U n'u tsoela tsona tsee boruting ngoana tooe! Rathana se tje ka uena mosali ke bakeng sa'ng?"

'"Malitaba, ngoana ha a buisoe joalo. Leballa ngoana ha a fositse. U tla mo tšabisa ho rera litaba le rona".

'Malitaba a thola, a qekotsa mora ka ihlo le lebe. O halefa tjena hobane o tseba moroetsana oa mora.

"U khahliloe kae mora? Se nyahame, 'm'ao o ntse a e-s'o fole maqeba a ho tsoa boitlaming ha hao".

"Ke tšerema mangole ha ke bona khalefo ea 'm'e. Ke khahliloe ke Likeleli oa ntate Seretse, Mafikeng mane. 'M'e o tseba Likeleli haholo".

"Lapa leo kea le tseba. Ke hotse le Seretse, ke monna ea tletseng boikokobetso le hlompho ho batho ba bang".

"Khele! Bafokeng ba ka tsoha mabitleng ha nka lumella Mohlouoa ho nyala bohofeng bo joalo. Hona metsoalle ea ka e tla nkuka joang ka mafutsana a kang bo-Seretse?"

Taba ena ea buisanoa halelele ke batsoali ba Mohlouoa. Qetellong 'Malitaba a hlola monna, 'me a joetsa mora hore a

khethe nq'e 'ngoe. Mohlouoa a etsa qeto e bohloko ea ho senya Likeleli, batsoali ba tle ba tsebe ho mo nyala.

Mohlouoa a qala ho buela Likeleli litaba li sele, eena a hana. Sontaheng se seng Mohlouoa a fumana Likeleli a le mong. Ba 'na ba bapa-bapalisana. Khabareng, Likeleli h'a ka ba a tseba hore na ho etsahetse eng, moshemane a be a phethile morero oa hae. Ha Likeleli a itšela ka menyepetsi, Mohlouoa a kopa tšoarelo leha a ne a thabile.

Ha Likeleli a se a tlotsoe ke khoeli, a tsebisa Mohlouoa, eena a re a bolelle batsoali ba hae. Batsoali ba utloa bohloko kaha ba ne ba ntse ba batla ho rera morali oa bona. Ba leka ho hatella bohloko e se re ngoana a soaba a rera ka tsela tse ling. A botsoa mong'a taba, eena a re ke Mohlouoa.

Hang ha rauoa leqosa ho ea tsebisa ba ha Mofokeng hore Mohlouoa o robile morali oa Seretse lengole. Mofokeng a khathala matla, a sulafalloa ha a utloa litaba tsena. A tseba hore 'Malitaba o il'o bua lintho li hana ho fela. A fela a halefa hampe, 'Malitaba ha a utloa litaba, a ba a laea mora hore a latole.

"Ke sitoa ho latola molato oo 'm'e, etsoe ke rata moroetsana, 'me ngoana ke oa ka. Ho feta mona, Likeleli ha a na mohlankana e mong eo a ka khorametsang sekhobo seo ho eena ha 'na ke latola".

Mofokeng a tlameha ho etsa qeto ea ho nka lehlakore le buang 'nete. A tsebisa Seretse hore mora o lumela sekate. Holim'a hore karabo e ne e liehile hoba Mohlouoa a ne a kenngoa moea osele, Mofokeng o ne a sa re letho ka tsa lenyalo kapa tefo, 'me le Seretse a itholela ka sepheo sa ho ithuta hore na Mofokeng o hlompha malapa a mang na.

Likeleli a itsibola ka poropotloana ea moshanyana. Ha ngoana a se a hlahile, Seretse a nka boikhathatso ba ho tsebisa Mofokeng. Khetlong lena litaba tsa reroa ke 'Malitaba, Mofokeng a thotse, e le ngoana. A araba ka ho tella ho phethehileng.

"Rea utloa hore ngoana o teng. Le tsebe hore rona rea lefa, ngoan'a lona o ne a matha kamora' enoa oa ka a shebile hore a

mo nyale. Hona ba ne ba kopana kae, Mohlouoa a le ka seminari?"

"Che 'm'e, potso ea hao e ntle haholo ha e toba beng ba molato. Re sitoa ho paka hore na ba teane kae, ha re tsamaee le bana. Re lefeng, hobane lenyalo ha le sa le eo, le ne le fele mehleng ea khale eo mosali a neng a hlompha a bile a tseba litulo tsa monna oa hae. Ba kajeno ba inkela matla banna ba ntse ba le teng, basali. Ke thaba ha u hlokometse ha ntja ea hao e tsamaela haufi le serobe sa ka. Ha ua e khalemela, joale e jele mahe a khoho tsa ka. Ntefe ke khaohane le uena mosali, ha u qeta u tlame mokoto oa hao hoba o tla shoa sehloho!"

'Malitaba a utloa bohloko ha Seretse a soma bophelo ba lapa la hae ka hore o ikentse monna oa teng. A pata masoabi ka ho bua lintho tse se nang thuso. Ha fihleloa qeto ea hore ba ha Mofokeng ba tla ntša likhomo tse tšeletseng tsa tefo.

Ka mor'a litaba tsena, 'Malitaba a tsebisa mora hore a se hlole a utloile le ka lehlanya hore o ntse a teana le Likeleli ka ha a tsoa lapeng le tellang. A utloa bohloko hobane o hlompha 'm'ae, ebile o rata Likeleli. A itsoella pele ho teana le moratuoa oa hae ho se lebote. A tšepisa hore o ntse a lokisa litaba li tla loka.

Likeleli ha a se a pasitse lengolo la khoebo a tla etsa lengolo la botichere. Mohlouoa a eketsa ho mo rata kaha a hlokomela hore h'a imeloe ke bophelo ba Junifesithi joaloka banana ba bang. Ha Likeleli a le selemong sa bobeli sa lithuto, a boela a ithoala. A tsebisa Mohlouoa. Eena a kopa Likeleli ho se tsebise babo hobane ba tla tsebisa ntat'ae e be o sitoa ho ngola lihlahlobo tsa hae hantle. A tseba hantle hore 'Malitaba o tla mo pepisa khoho le masiba a eona a sa rera. Kaha Likeleli a rata Mohlouoa, a phethisa kamoo a mo kopang ka teng. Taba ena ea e-ba pinyane ea bona ba babeli. Mohla Mohlouoa a qetileng ho ngola, Likeleli a tsebisa babo liphoso tseo tsa bona hape. Seretse a boela a etsa lengolo ho tsebisa ba ha Mofokeng. Bona ba se ke ba araba. Seretse a itholela kaha a ne a akhela ntja lerapo hore e tle e ithatele ka lona e ikhame.

Ha Mohlouoa a se a pasitse, a fumana monyetla oa ho tla sekolong se seholo sa sechaba. Likeleli h'a ka a hlola a tseba ha mohlankana a tla Junifesithing. A makala, empa a tšepa hore ke pitsa ea hoba, haufinyane e tla bela e batle ea e fahang. Mohlouoa a qala ho qephisa tsela e eang ho Likeleli, 'me eo a hlokomela hore o hahlametsoe ke moea oa 'm'ae. E be Likeleli ke sehole kapa o futsitse ntat'ae ka ho nka lintho habonolo?

Ngoana oa ngoanana a hlaha, 'me Likeleli a tsebisa Mohlouoa leha a ne a sa lebella ho tla ha hae. Mohlouoa a tla hang-hang, 'me a qalella ho etela Likeleli khafetsa hape.

Ha ba ha Mofokeng ba se ba tla qeta ho lefa khomo tse tšeletseng, kaha ba ne ba li lefa butle hore Seretse a se ke a li bona molemo, Seretse a kopa hore ho kenoe tefong ea bobeli ea khomo tse tharo tsa ngoan'a bobeli. Taba ena ea baka lekhonono ho Mofokeng. Seretse a re:

"Ntate Mofokeng, ke lemo tse peli joale ke u tsebisitse hore ngoan'a hao o kene hape lapeng la ka".

"Ke 'nete, feela mohlankana oa latola".

"Joalokaha u 'nile oa ntsebisa khetlo la pele ha a lumetse, kajeno u sitiloe ke'ng ho ntsebisa ha a hana?"

Ka letsatsi leo ho lumellanoeng hore ho tla kopanngoa bana ka lona, Mofokeng a se ke a tla, 'me a se ke a romela le molaetsa oa ho ikopela tšoarelo haele moo a sitiloe ho ba teng. Likeleli a utloa bohloko, ha a hlokomela hore ba ha Mofokeng ba tella lapa labo.

"Ntate, u se hlole u ikhathatsa ho nkopanya le Mohlouoa. Ke tla itšebeletsa eena".

"Joale batho bana ba tla re u neta ngoan'a bona ka leshano ha re se re thola feela. U tsebe hore li pele li morao, Letebele".

"Ha ho joalo ntate, ke batla ho ruta Mohlouoa le babo hore malapa 'ohle aa hlompheha. Ke qosa Mohlouoa ka pheliso ea bana bana ba hae".

Seretse a batla a qea-qea ka hore na ngoana ea mokaalo ka Likeleli ke ea entseng joang ea ntseng a matha le makhotla, a mpa a ikhothatsa ka hore mohlomong o rutehile 'me o tseba seo a se etsang. Likeleli a iteanya le metsoalle ea hae ea

bo-ramolao a kopa likeletso. Eona ea mo bontša methati eo a tlamehang ho e latela ha a qosa motho.

Likeleli a batla 'muelli, 'me ka mora' khoeli tse tharo nyeoe ea kena. Taba ea hla ea e-ba tse matla hoo Likeleli a neng a lahlile tšepo ea ho e hlola. Moahloli a ikholisa hore bana ke ba Mohlouoa. A mo ahlola chelete eo a tšoanelang ho e fa ngoana ka mong. A tsebisoa hore e tla eketseha ha a se a sebetsa. A bolelloa le hore a lefe litšenyehelo tsohle tsa Likeleli.

LINTLHA TSA BOITLHAHLOBO

1. Likeleli o kopane le Mohlouoa joang?
2. "Tapole e le 'ngoe e bolileng e bolisa tse ngata". Netefatsa polelo ena u e bapisitse le boitšoaro ba 'Malitaba.
3. Mohlouoa e ne e le moikhabi oa mohlankana. Bontša lintho tseo a li entseng tse pakahatsang boleng bona ba hae.
4. Bontša boleng ba e mong le e mong oa batšoantšisi ba lelapa la Mofokeng, u ipapisitse le litaba tsa pale-khutšoe.
5. Haeba u ne u le motsoalle oa Likeleli, 'me a u bolella hore Mohlouoa o re ba be le ngoana hore ba tle ba tsebe ho nyalana u ne u tla mo eletsa joang? Tšehetsa karabo ea hao ka mabaka.
6. Haeba u ne u le motsoalle oa Mohlouoa, a u bolella hore o rera ho etsetsa Likeleli ngoana hore batsoali ba hae ba tle ba mo lumelle ho mo nyala, u ne u tla mo eletsa joang?
7. U ka re pale ee e ruta banana hore ba ele lintlha life hloko mabapi le lerato?
8. Ha ngoanana ea sa nyaloang a e-ba le ngoana, mohlankana o lefisoa likhomo tse kae? U nahana hore ho nepahetse hore bahlankana e be bona ba lefang, kapa le banana ba lefe? Tšehetsa karabo ea hao ka mabaka.
9. Bokellang mantsoe, maele, le maelana a fumanehang paleng ena ao le sa tsebeng meelelo ea oona, le nt'o ikarola lihlotšoana ho fumana meelelo e nepahetseng. Ha ho

lumelleha le fane ka mantsoe, maele kapa maelana a mang a Sesotho a nang le meelelo e tšoanang le ao le a bokeletseng.

10. Na u bona ntat'a Mohlouoa e le motho ea tsamaisoang ke letsoalo la hae? Tšehetsa karabo ea hao ka mabaka a ipapisitseng le pale ena.

4

Moiketsi

'Malebakeng Mashaile

Phomolo le 'Mathabo ba sitsoa ka likoankoetla tse peli tsa bashanyana: Thabo le Lethola. Lethola a hla a ipabola ka ho hlonepha, makhethe le ho rata mosebetsi. Phomolo o ne a sa phetse ho hlolloa ke kholiso ea bona e makhethe. Ka le leng la matsatsi ke eo o buisana le mohats'a hae:

Phomolo: "'Mathabo, mohats'a khomo tsa ntate, na ua bona hore morena Molimo o re rata hakaakang?"

'Mathabo: "Ha a etsa joang, ntate?"

Phomolo: "Ha u sheba bana ba motse oo oa Bolahla, na ho teng ba tšoanang le baa ba rona ka mekhoa e metle?"

'Mathabo: "Ha ke e-s'o ba bone. E se e ka ba ka hola ba ntse ba le tjena".

Phomolo *(ka ho makala)*: "U hopola hore ba ka tloha ba fetoha?"

'Mathabo: "E, ho ka 'na ha etsahala joalo. Bana bana ba morao ba se ba qalella ho fetoha, haholo ba fetohela bobeng".

Phomolo: "Ka ntate ka Semang, bana ba ka ba ke ke ba fetohela bobeng. Thupa e otlolloa e sa le metsi, 'me bana ba ka ke hlile ka ba betla".

Mathabo: "E se e ka ho ka ba joalo".

Ba itumetse bao batsoali ka bana ba bona! Bana ba motseng ba lauoa ka bona. Lethola o ne a hlile a sa bue haholo, ho buang haholo e le liketso tsa hae. Sekolong sa mathomo, lipelo tsa mesuoe tsa hla tsa sekamela ka ho eena haholo ho feta

bana ba bang, hobane o ne a mamela mesuoe. Mosebetsi oa hae oa hla oa ipabola ho feta oa moholoane oa hae Thabo, le oa bana ba bang. Erekaha Thabo a kile a pheta lihlopha tse peli, Lethola o bile a mo fumana ha a le sehlopheng sa bosupa. Seo sehlopha a se feta ka linaleli, ha moholoane eena a se fetile ka sehlopha sa bobeli.

'Mathabo: "Ha e le moo bana ba sebelitse hantle hakaale, hana re ne re lumellane hore ba e'o kopeloa sekolong sefe?"

Phomolo: "Ke ne ke re ha ke batle bana ba butsoang kelellong feela, ka re ke batla ba tsebang le mosebetsi oa matsoho. Ka hona, re lokela ho ea utloa hore na ha baa amoheloa sekolong se mahareng sa Khethisa".

'Mathabo: "Kea hopola joale. Re ne be ra lumellana hore moo ho hotle haholo hobane ba tla be ba ntse ba tloha lapeng mona, hoseng ho hong le ho hong; 'me ha re n'o kena litšenyehelong tse ngata joaloka ha ba le hole le rona".

Phomolo: "Ke hantle ha u hopola. Le bona bo-Thabo ba ke ke ba re fa mathata a letho ka ha lifomo li tlatsitsoe ke bona ka khothaletso ea rona. Ho feta mona, bana ba rona baa re mamela; ba utloisisa hore re ke ke ra ba lahla".

Ba fetse ba amoheloa sekolong se mahareng sa Khethisa, 'me nako ea hore likolo li bule ea fihla, la 23 Pherekhong, 1983. Phirimaneng eo ba lokelang ho tsoha ba e-ea sekolong, ba bitsoa ke batsoali ba bona.

Phomolo: "Bana ba ka, sekolo seo le eang ho sona se fapane hole le sena sa habo lona, sa Bolahla. Moo, ho kopane bana ba tsoang libakeng tse fapaneng. Le tla thulana le bana ba batho, esitana le matlakala. Ka hona, sesefang bobe le kakatlele botle ka nako tsohle".

'Mathabo le eena a tlatsetsa: "Ha mathata a le teng, tsebisang mesuoe ea lona, e tla a rorolla".

Bosiu ba e-sa, bo-Thabo ba ea sekolong. Moo ba beoa lihlopheng tse fapaneng. Ke moo ba qalileng ho ba le metsoalle ka ho fapana. Metsoalle ea Lethola ea hla ea mo qaka ho e-s'o fete le beke tse peli feela. Ea etsa setsoalle le ba lihlopha tse ling, ea utsoa lipene le libuka tsa ho ngolla, ea li fapanyetsana le ba

sehlopha se seng. Lethola a phaka a e tlohela metsoalle eo. Eare e leka ho itloaetsa eena hape, hobane e ne e se e bone hore o bohlale, empa a sutha ho eona ka boikokobetso.

Mosebetsi oa Lethola oa 'na oa ipabola joalokaha a le sekolong sa mathomo. Matichere a mo rata haholo hoo bana ba bang ba bileng ba mo monela. Leha ho le joalo, a se ke a phetsa ho sebetsa ka thata. Ha a ngola tlhahlobo ea foromo ea boraro a boela a feta ka linaleli.

Batsoali ba bo-Lethola ba boela ba hopotsana hore na hana ba lokela ho ea sekolong se phahameng kae.

Phomolo: "Re ne re lumellane hore ba etse likopo sekolong se phahameng sa Hlotse".

'Mathabo: "Re ne re se ke re lumellana joalo. 'Na ka na ka supa hore sekolo se phahameng sa Leribe se lokile kaha se batla se le thokoana le toropo. Toropong bana ba itšoara hampe".

Phomolo: "Ho ba thoko le toropo ha ho etse letho. Re lokela ho sheba hore na thuto ea teng e phahame hakae. Hlotse ke moo ho neng ho kena bo-tichere Pitso. Se ruta hampe sekolo seo!"

'Mathabo: "Ha ho molemo hore re mpe re ba bitse ho tla utloa hore na ba kopile kae?"

Phomolo: "Ho lokile, ha ba bitsoe". Ha ba fihla ba bolela hore sekolo sa pele ke Hlotse, ha sa bobeli e le Leribe.

'Mathabo: "Joale haeba ba ka amoheloa Hlotse, ba tla lula ha mang, athe Leribe ho na le bolulo ba bashemane?"

Phomolo: "Ho na le matlo a hirisoang 'me bana ba tla hira hona teng, ba lule ba le bang".

Likarabo tsa likopo ha li fihla tsa bolela hore Thabo o amohetsoe Leribe ha Lethola eena a amohetsoe Hlotse. Likolo ha li bula ka Hlakola, e mong le e mong a lokela ho ea sekolong seo a amohetsoeng ho sona. Lethola a hira le bashanyana ba bang ba babeli 'me ba pheha pitsa e le 'ngoe. Ha hla ha bonahala hore lijo tsa Lethola ha li khotsofatse bo-'mate ba hae.

E mong oa bona: "He, monna Lethola, re ke ke ra kopa ho ja 'jelemuti' ha re le hae le ha re le mona. Etsa u bone hore le uena u pheha nama".

Lethola: "Ba heso, ha ke na chelete ea ho reka nama. Ha se hore le 'na kea rata hore e be ke le phehela moroho le linaoa mehla ena".

E mong: "Ha ho hlokahale hore u reke, etsa polane monna!"

Lethola: "'Na ha ke tsebe hore na nka etsa joang".

E mong: "Monna likhoho tsa Motsomi li ngata haholo. O batla batho ba li fokotsang. Ka hona re lokela ho mo thusa. Le teng u lokela ho bula mahlong mona, ho seng joalo, ke li-bonoa-ke-uena".

Lethola: "Banna, le batla ho ntlhaha ka hosele joale. Nke ke ka utsoa likhoho 'na".

E mong: "Ha u batle ho li utsoa, ho li ja tsa bosholu hona ua ho rata?"

Lethola: "Tsohle tse amanang le bosholu ha ke li rate. Batsoali ba ka ba ka re'ng ha ba utloa hore ke utsoa likhoho?"

E mong: "U tla be u ba bolellela'ng? Ho teng feela ke hore re batla nama".

Lethola: "Erekaha ha le khotsofalle bofutsana beso esitana le babo lona, ho molemo hore re mpe re arohaneng ka lipitsa".

E mong: "Moo teng ua pota. U batla hore u tle u 'ne u utsoe nama ea rona, kapa u re tšelle 'fieatana'? Le ho leka. Re pheha pitsa e le 'ngoe, ke phetho ke tu!"

Likhohlano li ile tsa tsoela pele pakeng tsa Lethola le bo-'mate ba hae hofihlela a ba a ikhethela ho tsoa ho bona, a il'o hira nq'e 'ngoe.

Mosotho oa b'a bolela ha a re le pele li na le baji. Ha a fihla moo a fumana le hona teng ho jeoa mahe, nama le lijo tsa makoti-koti. A hopola hore bao ke bana ba barui. Bona ba hla ba 'molella a sa fihla hore a se ke a ba bolaisa moroho, ba o ja ho lekana mahae koana. A ema le ho makala. Ba 'molella hore ba tla mo ruta mokhoa oa ho fumana tseo ba li hlokang.

Phirimaneng e 'ngoe ba tsamaea le eena ho ea utsoa mahe a likhoho ha mosali-moholo e mong. Ba atleha, leha Lethola a

ne a tšohile. Boikhutsong ba hae a ikomanya hore na o tena a etsa lintho tseo tse sa nepahalang hobane'ng. Lethola a hloka khotso moeeng, a sitoa ho ithuta hantle, 'me mosebetsi oa hae oa sekolo oa theoha. Ka nako e 'ngoe ba ne ba qeta bosiu ba sa robale e le hobane moo ba il'o utsoa ho batla ho le thata ho kena. Ere ha a fihla ka sekolong, a sitoe ho mamela hantle ke mokhathala le boroko, a thibasele. Ha mosebetsi oa hae oa sekolong o ntse o theoha, tichere Selone a buisana le eena.

"Hela, Lethola, hantle-ntle tsela ena ea hao e lebisa kae?"

Lethola: "Efe ntate?"

Selone: "Ke bona u tloaelane le bana ba boitšoaro bo bobe. U lula le bashanyana ba utsoang, bao etlare ka le leng ba be ba u kentse tsietsing. Mosebetsi ona oa hao, o theoha tjena hobane u se u sa iphe nako ea ho bala, ho hoholo ke bosholu".

Lethola: "Ntate, ke ntse ke ipha nako ea ho bala; ho teng feela ke hore lithuto tsena li thata".

Hoba Lethola a arohane le tichere Selone, a bua ka pelo: "Ha eka ke fetoha hakaale, ke fetohela moo batsoali ba ka ba sa rateng tjee, e be pheletso ea ka e tla ba efe? Ruri ke lokela ho tlohela mesebetsi ena e mebe". Eare Lethola a sa ntse a lohotha hore na o tla tsoa joang nthong ena, ha fihla bahlankana ba bararo ka majaba-jaba a koloi. A fumana bo-mphato ba hae, Pule le Thabang, ba ba thabetse. Hoba ba kene ka tlung, e mong oa bona a botsa: "E se ke eaba motho enoa eo le lulang le eena ke lemao le ntlhapeli?" Ba lulang le Lethola ba bontša hore Lethola ha a mobe hohang. Lethola a makala ha a bona ho boela ho fihla ba bang ba babeli ka koloi e 'ngoe e majaba-jaba. A ipotsa hore na ke bo-mang? Ba tsoa kae? Ba batla'ng moo? Haeba ke baeti, ba tla robala kae ha kamorana eo ea bona e le nyenyane hakaalo.

Bosiung boo, boroko ha ho ea ileng a bo hlotha. Ho ne ho kenoa ho tsuoa. Beng ba likoloi le bo-Pule ba tsoe nakoana, ba boele ba kene; ba tsoe hape, ba kene ka mor'a nako e telele. Sena ba se entse hofihlela bosiu bo e-sa. Ha tsena li ntse li etsahala, Lethola o ne a ntse a lutse a sa robala. Hoseng ha a lokela ho ea sekolong, ea be e le hona boroko bo mo tšoarang;

eaba oa robala ha a ee sekolong. Hona tsatsing leo, athe ntat'ae o tlile kampong moo ka mabaka a lelapa. A rera ho fapohela Lethola moo sekolong, ho ea bona hore na o ntse a sebetsa joang; le hore na o hloka eng. Ka bomalimabe a fumana a le sieo. Ha a botsa matichere, tichere e 'ngoe ea bolela hore Lethola o hlile o na le mokhoanyana oo a sa tsoa o qala oa ho se kene sekolo ka nepo. Phomolo a ea moo Lethola a lulang. Ha a fihla, a fumana e le hona e leng bosiu. E bile ha a sa lumelisa.

Phomolo: "Lethola, ha ua ea sekolong ke'ng?"

Lethola: "E, ntate, kea bona parafini ena eo re phehang ka eona e etsa mosi o bohale. Re lebetse ho bula fesetere maobane ka phirimana, ra e bula mosi o se o re entse hampe".

Phomolo: "Ha le tseba hore le tšoarisitsoe hlooho ke mosi oa parafini na le ile la ea ngakeng?"

Lethola: "Ha rea ea. Ho teng ke hore re rekile lipilisi tsa hlooho 'me re utloa e ntse e kokobela, leha e le butle". Nakong ena bo-mphato ba Lethola, ba ikhurumelitse, ba thotse joalokaha e ka ha ba utloe letho. Ka morao ho hore Phomolo a buisane le Lethola, a mo khalemella ho se ee sekolong ka mehla, a tsamaea.

Pule: "He, Lethola monna, ke qala ho bona kajeno hore u bohlale hakana. Monna, ke ne ke tsietsoe hore na re tla araba joang, empa u e loanne senna. U bontša hantle hore ha ua sama kelello".

Thabang: "Ao monna, Lethola ke mocha, athe *thaema* o se a iketse 'me kelello ea hae le eona ha e sa tšoara joaloka ea bacha. Ha u bona ba teng batho ba ka kulelang hong e se ba mosi oa mashala? Le se ntse le bona hore ho uoe moo".

Lethola: "Banna, ke ne ke tšohile hona hoo ke neng ke bona hore ha a ka mpotsa ho ea pele ke tla tsieleha hore na ke araba joang. He, *thaema* lea shapa leo! Le shapa moshanyana hore a ithotele. E ne e re ha ke nahana hore ha re shapuoa mona likharebe tsa rona li tla tseba, ebe ke fela e le 'nete ke letsoalo".

Ka mora matsatsinyana, baeti bane ba bo-Lethola ba boela ba fihla. Ba tsamaea ka meso. Hang ha ba qeta ho tloha,

mapolesa a fihla. A khanna bo-Lethola ho ba isa lipotsong. Erekaha ntat'a Lethola a ne a se a utloile hore Lethola ha a kene sekolo hantle, o ne a se a atisa ho pota le sekolong ha a ile Hlotse. Ka lona tsatsi leo bo-Lethola ba tšoeroeng, a fihla sekolong, a fumana a le sieo. A botsa hore na bao a lulang le bona bona ba kae. Le bona ha fumaneha hore ha ba eo. Ha a fihla moo ba lulang teng, batho ba haufi le bona ba bolela hore ba khanniloe ke mapolesa. A nt'o ea moo mapoleseng.

Ha a fihla mapoleseng, a fumana ho thoe ba tšoeroe joalo hobane moo ba lulang ke moo masholu a likoloi a kopanelang teng, 'me ha ho tika-tiko le bona ke masholu; 'me ba lokela ho bolela masholu a mang. Empa, erekaha ho ne ho se bopaki bo totobetseng, ba lokolloa ka mor'a ho hlekefetsoa.

"Ekaba bophelo ba ka e tla ba bofe haeka ke matha hole le kholiso eso tjee? Ebe 'm'e o tla reng ha a utloa hore ke se ke kene bosholung? Ke lokela ho bona mokhoa o mong oa hore na ke sutha joang molekong ona". Ho bua Lethola moo a leng mong.

Ntat'ae le eena a etsa qeto ea hore o tlosa Lethola bashanyaneng bao a lulang le bona. A mo kopela hoseteleng e 'ngoe. Hoba Lethola a tlohe ho bale bo-'mate ba hae, a ka a kena sekolo ka mokhoa o khotsofatsang. Qetellong ea selemo a pasa hantle.

Likolo ha li bula ka Pherekhong batsoali ba Lethola ba ne ba khotsofetse hore o khutlile mekhoeng, athe ho tla a mang manyofo-nyofo. Beke ea pele feela likolo li butse, bo-Pule ba chakela Lethola moo a lulang. Ba fumana bao a lulang le bona ba le sieo. Ka hona, ba e-ba le monyetla o motle oa ho bua le eena.

Pule: "Monna Lethola, re tlile ho uena tjena ka taba ea rona ea lemong se fetileng. Ho arohana le rona ka matlo ha ho bolele ho arohana le rona ka mosebetsi. Re tlile tjena ho tla u tsebisa hore, hosasa ka phirimana u ee mane moo re lulang teng. Re lokela ho ea bona matsapa a rona a mehla, hobane metsoalle eane ea rona e tla be e le teng".

Lethola: "Ba heso, e seng hampe, ke tla hloloa ho ba teng. Ntate o behile batho ba nkalositseng mona moo ke lulang teng, 'me ha a ka utloa hore ke 'ne ke kopane le lona ka tsela tseo, a ka mpolaea".

Thabang: "Rea utloa, empa ha ho letho le ka etsuoang hoba joale u se u tseba liphiri tsohle tsa rona. Ha ho kamoo u ka tsoang ka teng".

Lethola: "Le bolela'ng ha le re ha ho kamoo nka tsoang ho lona? Ke se ke buile hore le tla ntšoarela, nkeke ka ea".

Pule: "Mohlomong u tla utloisisa ha metsoalle ea rona e se e le teng. Rona rea u tlohela, feela u tla tla leha u sa rate. U batla hore u tle u nye matsete? Le ho leka!"

Bashanyana ba lulang le Lethola ba fihla 'me moqoqo oa bo-Lethola oa fela. Bo-Pule ba tsamaea, ba supa hore ba tla 'ne ba chake. Lethola a sala a ipotsa hore na o lokela ho nka bohato bofe. A nahana ho ea sepoleseng, empa le teng a tšaba hore bakhosheli bane ba tla mo thunya. A qetella a re o se a tla bona hore na o etsa'ng ka nako ea teng.

Tsatsi le baliloeng la fihla. Metsoalle eane ea Lethola ea fihla ho eena e nkile matsebe-tsebe a chelete. Ea fihla ea fa Lethola karoloana e 'ngoe ea eona, e bolela hore ke ea koloi eo Lethola a kileng a kenya letsoho bosholung ba eona, joale e rekisitsoe, 'me Lethola o lokela ho fumana litsianenyana. Erekaha chelete ke moleko, eitse ha Lethola a e bona, a e tsoela pelo, a e nka. E ne e le maloti a makholo a mabeli, ba bolela hore e 'ngoe e sa tla. Hoba Lethola a e nke, ba 'molella hore ho lokela hore ho uoe Gauteng, ho e'o latoa koloi e 'ngoe; 'me Lethola o lokela ho ea le ba eang. A leka ho hana, a supa hore ntat'ae o itse oa tla tsatsing leo ho tsamauoang ka lona. Ba re ke hore le chechisoe he letsatsi!

Lethola: "Banna ba heso, joale sekolong ke tla re re ea kae?"

E mong: "U tla re u il'o lata chelete ea libuka ha malome oa hao".

Lethola: "Ha ntate a ka fihla?"

E mong: "Ao, ntho e bonolo eo, etlare ha u khutla u fihla le chelete, a koalehe molomo ona".

Lethola: "Ntate ha se ntho eo a ka bang a e etsa eno. Ha a batle bosaoana hohang".

E mong: "Re tla araba ha re khutla, e le ha re se re bona hore na mathata ke afe".

Lethola a lumela ho ea, empa ka lekhonono. Hoba ba khutle, ha se ke ha e-ba le mathata a letho. Lethola a ba a bona hore o ne a tšohile moru o se na nkoe. Koloi eo ba tlileng ba e utsoitse ea se ke ea senya nako, ea rekoa. A sa tsoa bona chelete, Lethola pelo ea e-ba telele, a ba a lakatsa eka ho ka ea batloa e 'ngoe hape.

Eitse hoba a qalelle ho kena bosholung ba likoloi, mosebetsi oa hae oa sekolo oa theoha haholo. O ne a se a hloka nako ea ho bala. Ka tlhahlojoana ea Tlhakubele, a feila. Ntat'ae ha a utloa hore Lethola o feitse, a rata ho tseba sesosa; empa a se ke a fumana 'nete leha a ile a belaela hore Lethola o qalile mekhoa e mebe hape.

Ka mor'a Paseka, bo-Lethola ba ea Gauteng ho ea utsoa koloi. Ka bomalimabe, ba tšoaroa ba sa le hona Gauteng. Ba ahloloa, empa Lethola ka baka la hore o ne a sa le lilemo tse leshome le metso e supileng le likhoelinyana feela, a shapuoa feela, a nt'o lokolloa. Ha a fihla sekolong a lelekoa. Bothata ea e-ba hore na o ea sekolong kae, hona ka nako eo ea selemo.

Leha e le moo Lethola a entse ntho e mpe hakaalo, e sa batloeng ke batsoali, ha ba ka ba mo ngala. Ba ile ba 'matlela sekolo nq'e 'ngoe. Ba se fumana Maputsoe lemong se hlahlamang seo. Moo a lula ha malom'ae.

Ha hoa ka ha feta nako e telele pele metsoalle eane ea hae e thoba teronkong. A teana le eona Maputsoe. A e bolella hore o se a le tlas'a bolisa bo boima. Empa leha ho le joalo a ba tšepisa hore o tla 'ne a leke senna.

Ha ngoloa litlhahlojoana tsa Tlhakubele le Phuptjane. Lethola a hlaha a sebelitse hantlenyana. Bo-malom'ae ba ba ba khothala hore mohlomong o sa tlohetse mekhoa eane e mebe. Ba ne ba sa tsebe hore o ntse a e etsa ka sekhukhu.

Ka khoeli ea leshome ha uoa lipapaling Maseru, ho il'o qetoa matsatsinyana. A fumana monyetla o motle Lethola oa

ho tsamaea le metsoalle eane ea hae. Khetlong leo, ba rera ho se ee hole koana Gauteng, empa ba re ba il'o utsoa hona Maseru. Ba fetse ba ea, 'me ba atleha. Ba ea karacheng e 'ngoe e Mohale's Hoek moo ba nang le metsoalle e eeng e ba thuse ho hlakola linomoro tsohle tse likoloing, ba ngola tse ncha. Athe khetlong leo ba ikisa lemeneng; mong'a karache eo, ke eena mong'a koloi.

Mong'a karache: "Banna le rekisa koloi e ntle hakaakang! Ena e lokela ho ba theko e holimo. Ke na le motsoalle ea neng a ntse a re o batla koloi. Ke sa il'o 'mitsa a ke a tl'o e bona". A ba siea a ea. Ha a khutla a fihla le monna e mong. Eo a bontša a hlile a e batla ka mokhoa o potlakileng. A batla mangolo a eona, ba 'molella hore ke 'leshala' ke hona ba tla e tima.

Ka mor'a metsotsoana e se mekae ha fihla banna ba bararo hape; ba 'na ba khotsa botle ba koloi. E mong a botsa hore na ke ea mang. Ba bolela e mong. Ka ho panya ha ntši ba be ba ba tlamme ka mahlaahlela. Ea e-ba hona ba elelloang hore mong'a karache o ne a il'o bitsa mapolesa. Ba utloa le hore ke eena mong'a koloi.

Nakong eo, lilemo tsa Lethola li ne li se li le leshome le metso e robeli, ka hona a ahloloa 'moho le bo-mphato ba hae. Ba ahloleloa selemo le khoeli tse tharo teronkong ba sa itefelle.

Ha a le mong teronkong, Lethola a boela a ikomanya hore na hantle ha e le moo a itšenyelitse nako ea sekolo ka mafeela o tla fella kae. A fumana hore ke 'nete hore motho ha a lauoe, oa itaea, hoba hoja e be oa lauoa, a ka be a se seo a leng sona ho latela hore na batsoali ba hae, esitana le mesuoe ea hae e mo laile hakae. A itjoetsa hore ha a e-tsoa moo teronkong o tla ea kopa tšoarelo ho batsoali, a be a ba tšepise hore a ke ke a hlola a kena linthong tsa mafeela. O ne a hopola hore hana thaka tsa hae li il'o ngola tlhahlobo ea ho qetela ea foromo ea bohlano, 'me eena a ke ke a e ngola kaha o ikentse, le chelete eabo e oeleletse.

LINTLHA TSA BOITLHAHLOBO

1. Sehlooho sa pale ee se theiloe holim'a maele afe a Sesotho? Bontša hore na litaba tsena li tšehetsa maele ao joang.
2. Lokolisa liketsahalo tse fosahetseng tseo Lethola e bileng setho ho tsona, 'me u bontše mabaka a neng a mo khannela ho tsona.
3. Ho re motho ke lemao le ntlha-peli ho bolela'ng? Na tlhaloso ee e lumellana le boleng ba Lethola.
4. Re bolelloa hore ha Lethola a tsoa utsoa mahe le bo-mphato ba hae, o ile a hloka khotso moeeng. Na u lumellana le taba ee? Tšehetsa karabo ea hao ka litaba tsa pale.
5. Bokella mantsoe kapa lipolelo tse sebelisoang puong ea bacha, 'me u bolele hore na li ee li sebelisoe ha ho etsahetse joang.
6. Haeba u ne u le motsoali oa Lethola, u ne u tla etsa'ng ka eena ha a khutla chankaneng? Tšehetsa karabo ea hao ka mabaka.
7. "Pale ena e bontša mathata ao bana ba tlohang mahaeng ba thulanang le 'ona litoropong". Tšehetsa kapa o hanane le taba ena.

5

"Hoja Ka Mamela"

'Malebakeng Mashaile

'Mamosa, ngoanana oa Khanyane, o mametse litaelo le likeletso tsa batsoali ba hae hofihlela kajeno ha a le lilemo tse leshome le metso e robong. Joaloka bacha ba bangata ha ba le lilemong tsena, o lumela hore o tseba ntho e 'ngoe le e 'ngoe 'me o bohlale ho feta batsoali. Ke enoa o tonetse lenyalo mahlo, 'me batsoali ba hae ba leka ho mo eletsa. Empa 'Mamosa o tsitlalletse, o lomahantse meno, o re ha ho mohlankana ea ka mo nyalang ntle ho ngaka Moleko oa Sebothoane. O ne a ipona e se e le 'm'e'Mangaka, a se a sa koloke tliliniking joaloka basali ba bang.

Sello sa batsoali e ne e le hore 'Mamosa ha a ruteha, 'me lenyalo leo le tla tšoana le ha ho ka panoa nku le khomo. Taba eo ho eena e ne e kena ka ena tsebe e tsoa ka eane. A supa hore mohlankana eo batsoali ba hae ba mo khothaletsang eena, ea fetileng sehlopha sa borobong feela, ea sebetsang merafong, ha a mo lokela hohang.

Erekaha 'Mamosa e le lekharietse la pelo ea batsoali ba hae, haholo a le mong to! habo, ha ba ka ba rata ho mo khopisa ka ho mo qobella mohlankana ea ratoang ke bona, kaha le mehla e se e le ea joale, bana ba se ba sa khetheloe bahlankana.

Thaka tsa ngaka Moleko le tsona li lekile ho 'motsa hore na o hohetsoe ke eng hakaalo ho 'Mamosa ea sa rutehang, a tlohela barutehi.

"Helang ba heso, ha le tsebe hore thamahane ha li robale 'moho?" Ke Moleko eo.

"Leha ho le joalo, enoa o se a le tlase haholo". Ho araba e mong oa metsoalle ea hae.

"Tsatsi la pele ke teana le 'Mamosa ha a ne a tlile ngakeng, ke ithutile lipuong tsa hae hore ke motho ea nang le boikokobetso ho feta banana bao nkileng ka teana le bona. Ntle le hore o motle, ke hlokometse hore ke motho ea makhethe. Kaha le batsoali ba ka ba mo rata, ke fumane e le eena eo ke lokelang ho mo nyala".

Lenyalo la 'Mamosa le Moleko ea e-ba le lesoeu joaloka lehloa lithabeng, le se nang maqapha-qapha ana a eeng a be teng manyalong a ba bang.

Bophelo ba 'Mamosa ea hla ea e-ba bo hlamatsehang hobane monna o ile a mo ahela ntlo e majaba-jaba hona moo Sebothoane, feela tikolohong ea Tšifa-li-mali. Leha a nyalehile hakaalo, taba ea ho se rutehe e ne e ntse e le pharela hobane ho ne ho na le linthonyana tse ngatanyana tseo a sa li tsebeng. Ha monna a menngoe meketeng ea lijo, tsietsi e kholo e be hore 'Mamosa ha a tsebe ho sebelisa thipa le fereko. Ha a re o leka ho li sebelisa, o tla 'ne a tlapurela fereko, a sututse poleiti e be e eo thula khalase ea veine e e qhale. Athe ha ho ne ho na le lierekisi teng e ne e ba sehloho. O tla li manakisa, a li hlabe, li be li qetelle li hasane li fahlile batho ba tobaneng le eena tafoleng. Lintho tsena li ne li sa lule ngaka habohloko a le mong, empa le eena 'Mamosa. Bothata e be hore na ngaka o tla qala joang ho ruta mosali a sa etse hore a nahane hore oa mo tlotlolla.

Meketjaneng eo ea lijo, moo ho neng ho e-na le lingaka tsa makhooa, bothata bo bong e ne e le ba ho se tsebe Sekhooa. E tla ne e re ha ba leka ho 'muisa a re: 'k'hoech-k'hoech'. E be ba se ba oma ka lihlooho feela hore a tle a se ke a hlokomela hore ha ba utloe.

Mathata a ne a hlaha le ka lapeng, haholo-holo lipitseng. Mofumahali Moleko pitsa e ne e mo qhala. Ha ho ne ho itsoe ho tla ba le baeti, u ne u ka hauha! Nama ha a re o e phehile, o

tla tlhaliela metsi a mangata, e qetelle moro o matha koana, le nama e matha koana. E re a sebelise linoko nameng moo! O tla li tšela hore u se ke ua hlola u tseba tatso ea nama. Reisi eona o fumane a e butsoisitse e ka ke papa, e bile e nkha sehau. Likuku ha a kile a li leka, u fumane e ka letsopa la bashanyana la ho bopa likhomo. Che lintho tse kang meroho tsona o ne a ee a li phehe hantlenyana. Moleko a hlajoe ke lihlong ke lijo tseo 'Mamosa a li phehileng. Le teng ho be thata ho 'montša hore a apehe joang. Qetellong, Moleko a batlela mosali buka ea mopheho. Ntho eo le eona ea e-ba sehlabi, 'Mamosa a re ho bonahala hore monna h'a khotsofatsoe ke mokhoa oo a phehang ka oona.

"Che bo, moratuoa, buka e ne e le hore feela ha u batla ho fetola maoa, u tsebe hore na u etsa joang". Ho araba Moleko a leka ho phaphatha khotso.

Ha hla ha ipaka hore Moleko o ne a tšepile hore o tla ruta mosali lintho tseo a lekanyang hore ke tsa bohlokoa. 'Mamosa le eena ho bonahala a ne a utloisisa hore monna o mo ratile kamoo a leng ka teng, 'me ha a lokela ho lebella phetoho.

Joaloka boholo ba basali ba lingaka, 'Mamosa o ile a fumaneloa motho ea sebetsang. Moliehi, kamoo a neng a bitsoa ka teng, ea e-ba motho ea makhethe, ea tsebang ho pheha. Eare ka tsatsi le leng ha a li phehile joalo, Moleko a li khotsa monate. Khele! A hlabeha 'Mamosa, a botsa hore na o tena a khotsa lijo monate hakaalo hobane'ng, empa eena a hlola a pheha monna a e-s'o li khotse.

"Ha se hore u ne u sa phehe tse mathemaloli, empa e le hore Moliehi o fihlile mona a sa tsebe ho pheha, 'me ha a iphumane tjena, o lokeloa ke thoriso". Ho rialo Moleko a kalla nyeoe.

"Empa hona ho se ho feta kamoo ho lokelang ho ba ka teng". Ho bua 'Mamosa ka lentsoe le thothomelang.

"Che, ntšoarele 'm'e! Ha kea elelloa hore u tla hlabeha".

Ho tloha moo 'Mamosa a be a se a belaella Moliehi ka lintho tse ngata. A mo hoatallela ka hore o notlela kamore ea hae ea ho robala, bosiu.

"Hela, Moliehi, molato ke'ng ha e re ha ke u kokotela bosiu u sa bule?" Ke 'Mamosa hoseng.

"Ha kea ka ka utloa 'm'e. Kea kholoa u kokotile nakong eo ke neng ke khalehile". Ho araba Moliehi.

"Empa mokhoa oo ke qeteletseng ke kokota ka oona ke oo leha e ba u ne u khalehile u neng u tla utloa". Ke 'Mamosa eo.

"Ke moo ha kea utloa". A rialo Moliehi a maketse hore na e hlile 'Mamosa o tseka'ng.

Moleko ha 'Mamosa a 'molella litaba tsena a ithuta hore mosali o mo belaella ka ho hloka botšepehi. Ka pelong a be a re: "Hoja ke ne ke ka mamela keletso ea metsoalle ea ka. Joale 'Mamosa ke enoa o se a lumela hore ke tla rata mosali e mong le e mong ea sa rutehang".

Lerato le botšepehi tsane tse neng li bonahala e ka li teng ho ngaka Moleko, tsa fela. A be a se a ratana le nese e maemong a holimo *(Sister in charge)* ea sepetlele sa Hlotse. Ha ho e-na le meketjana a se a tsamaea le nese. Ha 'Mamosa a re o ea le eena, joaloka pele, a bolelloa hore ho menngoe lingaka feela. Ngaka Moleko a qala ho ba le liphutheho tseo a seng a sa li bolelle mosali e sa le nako. Ka nako e 'ngoe a fihle hoseng a bolela hore o ile a lebala ho bolela hore o na le phutheho. Ka nako e 'ngoe a re o bile le phutheho ea tšohanyetso. Ha 'Mamosa a botsa hore na a se ke a letsetsa lapeng ke'ng, ha ho nko u tsoa lemina. Taba ena ea tšoenya 'Mamosa haholo, a ipotsa hore na e be sena se etsahala hobane a sa ruteha joaloka Moleko kapa che. O bile a hopola likeletso tsa batsoali ba hae, tseo a sa kang a li natsa.

"'Mamosa, ngoan'aka, hoja oa mamela ha re u eletsa". Ho rialo ntat'ae.

"Ntate, kea mo rata". Ho fetola 'Mamosa.

"Hopola hore u fetile sehlopha sa bohlano feela. Ha u bona o tla u rata le ho tšepahala ho uena ho le ho kae? Hona ke hokae moo ho keng ho panoe ntja le tlou?" Ho rialo 'm'ae ka lentsoe le tletseng mohau le qenehelo.

"Batsoali ba ka, ha ke utloisise seo le se buang. Na ha se 'nete hore thamahane ha li robale 'moho? E ntse e le hantle

hore monna a rutehe ho feta mosali, hoba ha ba lekana ka thuto ho ke ke ha loka letho". Ke 'Mamosa ea arabang.

"U tle u se ke ua makala ha a u siea, a ea meketeng ea ba rutehileng, kapa a u bolella ka liphutheho tseo u sa li tsebeng. Ha le ne le lekana ka thuto, o ne a tla ba le letsoalo la ho u thetsa ka hore u ka hlokomela moo 'nete e leng teng". Ho rialo ntat'ae ka pelo e bohloko. Ha a tsoela pele a re:

"Ngoan'aka, na u sa hopola ngaka Selebalo? Ua hopola hore mosali oa hae o bile a shoa ke lefu la pelo ke liketso tsa hae?"

"Ngaka ela ea ho emisa moo, e ne e etsa joang ka banana le basali ba batho? Ha e ea tsoa ka ntšoe li sa fohloa ka lebaka la mesebetsi ea eona e mebe? U utloisise hore hona empa e le mehlala feela e fokolang, eo u e tsebang". Ke 'm'ae eo, meokho e bile e sekile ka mahlong.

Mantsoe ana a luma ka litsebeng tsa 'Mamosa. A fihla ho eena joaloka ha e ka ke hona batsoali ba hae ba a buang. Empa ona motsotso e ne e le osele ruri, hoba o ne a ke ke a hlola a fetola maikutlo. Mohlankana eane ea sebetsang merafong, kajeno o nyetse 'me o phela ka khotso le mosali oa hae.

Ha 'Mamosa a e-na le batsoali esitana le bo-matsal'ae ba mo ratang tjee, ha a kope thuso ho bona ke'ng? Lebaka-baka ke hore ka ho rata Moleko, o ne a sa batle ha ho tsejoa tse mpe tseo a li etsang, e be o koenya mathe le mali.

Na ekaba 'Mamosa o sa tla fola moeeng? Le ho leka! Erekaha tsietsi e latella tšotleho, ngoana oa bona ke eo a tšoareha habohloko, le hona ka tšohanyetso. O itse ka re o letsetsa mosebetsing ho monna, ha hlokahala karabo.

"Moliehi, mp'u tsamaee u mpitsetse nkhono 'Mamoleboheng le 'm'e 'Malerato, u ba bolelle hore ngoana ke enoa o ntsielitse". Ho bua 'Mamosa a se a ntse a lla.

Ha 'Mamoleboheng le 'Malerato ba fihla, ba fumana ngoana a imetsoe habohloko.

"Ho etsahetse life joale mosali?"

"O qalile ka ho thimola, eaba o se a tsitsipana". Ho araba Moliehi, ha 'Mamosa a ntse a se hlefa.

'Mamoleboheng: "Joale ngaka Moleko o kae?"

Moliehi: "Ha a e-s'o khutle mosebetsing".

'Mamoleboheng: "Bosiu tjee, ana lingaka tšebetso tsa tsona ke tse sa feleng? Re lokela ho potlakisetsa ngoana enoa sepetlele. Ekaba Ramakoloi a ka re thusa ka koloi ea hae?"

'Malerato: "Eena a ke ke a hana ha a kopuoa, haeba o teng".

Ebile 'Malerato o se a tsamaea le Moliehi ho ea batla Ramakoloi. Ka mor'a ho mo sokola nako e telele, ba qetella ba tlile le eena.

"Ekaba o ntse a e-ea joang?" Ho botsa 'Malerato ha ba khutla.

'Mamoleboheng a thithibana. A qhoaea 'Malerato ka lintši feela ho 'montša hore lebone le timme. A nt'o re: "O sa khalehile. 'Mamosa ak'u robale re tla u tsosa ha a se a shebile. Ke tsoafa hore o tloha a tsosoa ke koloi ha e tsamaea, ha re ka ea sepetlele hona joale".

'Mamosa: "Oho hle, ha re eeng ha e le mona koloi e se e le teng!"

Ramakoloi le eena a leka ho kholisa 'Mamosa hore ngoana o sa phomotse, a se khathatsoe empa 'Mamosa a se ke a khotsofala.

"Le re o ntse a hema?" Ho botsa 'Mamosa a leka ho hlahela ngoana.

'Mamoleboheng: "E, o ntse a hema".

Eare le pele a qeta ho araba, motho a kokota. Moliehi ha a il'o bula, a fumana hore ke Moleko ea ileng a botsa ka ho makala hore na molato ke eng ha ba e-s'o robale e se e bile e le hora ea bobeli.

"Ngoana o re tsielitse, o kulela lefu". Ke Moliehi eo.

Ngaka Moleko ha a kena, a fumana ngoana a robalitsoe pela 'Mamoleboheng. Ha a mo koaholla a mo tšoara a fumana e le maobane. "Jo! na e be ke bona hantle? Ruri bomalimabe ha bo tlolloe mafura. Ekaba ke ne ke liehela'ng? Mohlomong a ka be a fumane pheko".

"U bona hantle eng? O felile?" 'Mamosa o botsa joalo a se a se hlabile hloohong. Batho ba motse ba phalla, 'me ba leka ho mo tšelisa le ho mo khothatsa.

Erekaha litaba ha li timanoe e se bohobe, matsatsing ao setopo se ntseng se le moshareng 'me ho lokisoa tsa lepato la ngoan'a Moleko le 'Mamosa, 'Mamosa o qeteletse a tsebile hore monna o fihla ka meso tjena o ne a ile moketjaneng oa bosiu le nese e mona ea hae, 'me moketjaneng moo ho bile ha tsoha mofere-fere o amang ngaka Moleko. Hoba 'Mamosa a li utloe, mantsoe ane a batsoali a boela a fihla tsebeng tsa hae. A fihla a hlaba joaloka linale, a chesa joaloka mollo oa leoto. A bokolla haholo a re: "Hoja ka mamela batsoali".

Ke nakong eo 'Mamosa a ntseng a ingama-ngama ha batsoali ba hae le ba monna ba fihla hobane mokhosi oa lefu la setloholo sa bona o ne o se o fihlile ho bona. Moleko ke ho soabisoa ke mantsoe a 'Mamosa, a bitsetsa 'm'ae 'Mamoleko lekunutung, a mo kopa hore a mpe a mo kopele tšoarelo ho 'Mamosa ka tsohle tseo a mo sitetsoeng ka tsona.

LINTLHA TSA BOITLHAHLOBO

1. Ke liketsahalo life tsa pale-khutšoe ee tse netefatsang sehlooho sa eona?
2. Mabaka ao batsoali ba 'Mamosa ba neng ba sa rate ha a nyaloa ke ngaka Moleko ka 'ona ke afe? Na u lumellana le 'ona? Tšehetsa karabo ea hao ka mabaka.
3. Mabaka ao ngaka Moleko a neng a rata ho nyala 'Mamosa ka 'ona ke afe? Ke afe a 'ona ao u nahanang hore mohlankana ea nyalang o tšoanela ho a ela hloko?
4. "Lenyalo la 'Mamosa le Moleko ea e-ba le se nang maqapha-qapha". Hlalosa se boleloang ke polelo ena.
5. Ke lintho life tseo u lekanyang hore li susumelelitse ngaka Moleko ho hloka botšepehi?
6. Fanang ka tlhaloso ea mantsoe, maele, maelana le lipoleloana tse latelang: ho lomahanya meno; lekharietse la pelo; thamahane ha li robale 'moho; bophelo bo hlamatsehang; ho nyaleha; pharela; ho fetola maoa; ho kalla nyeoe; ho phaphatha khotso; mathe-maloli; Ha ho

nko u tsoa lemina; ho koenya mathe le mali; ho se hlefa; ho qhoaea ka lintši; ho se natse; ho tsoa ka ntšoe li sa fohloa.

7. Na ke bohlokoa hore banyalani ba lekane ka thuto? Tšehetsa karabo ea hao ka mabaka.
8. Sesotho se sebelisa mantsoe a sa tšoaneng ha ho buuoa ka basali le banna. Mohlala, ho thoe monna oa nyala athe mosali oa nyaloa. Bokellang mantsoe amang a bontšang phapano e tjena ea tšebeliso.
9. Mehleng ena banana ha ba sa khetheloa bahlankana, le bahlankana ha ba sa khetheloa baroetsana. Ha u bapisa manyalo a kajeno le a mehla e fetileng moo batsoali ba neng ba thusa khethong ea banyalani, a atlehang ke afe?
10. U lekanya hore manyalo ao a atlehang a atlehisoa ke'ng?

6

Sethoto se Hlalefa ke ho Utloa Bohloko

'Mankali Moejane

Hare-hare ho Maloti a Lesotho, ka nq'a ka Leboea ho naha ena, ho ne ho le teng sebakana se khutsitseng hamonatjana 'me se rethebaneng mosikong oa thabana, hona maloting a thabana hantle. E, ruri ho ne ho tšoaneleha ha sebakana sena se bitsoa Sebothoane, hobane se ne se itse rethe hamonatjana hona moo maotong a thabana.

Hona motseng ona o ratehang, ho ne ho le teng lekaako la mosali. Lebitso la hae e ne e le 'Masehloho. 'Masehloho o ne a e-na le bana ba bane, bashanyana ba babeli le banana ba babeli. Bashanyana ba ne ba e-s'o nyale, athe bananeng e mong o ne a se a nyetsoe ha e mong a ne a sa nyaloa, a ntse a etsetsa bana lapeng. Morali ea sa nyaloang, ea neng a ratoa haholo ke 'm'ae, o ne a bitsoa Limakatso. Limakatso le 'm'ae ba ne ba ntšana se inong. Maqhama a bona e ne e le litšebo ka batho. Bokhopo ba batho ba Sebothoane u ne u ka bo tseba ka 'Masehloho le Limakatso.

Limakatso kaha ho ne ho laela eena, a hla a etsa ka matla ho khothaletsa 'm'ae hore a re Sehloho, e leng mora e moholo, a nyale. O ne a bone hore mosali-moholo o se a holile 'me eena ka baka la botsoa a tsoafa hore o tla tlameha ho sehla ka thata. Ao! a hana ho utloa 'Masehloho, a etsetsa mora lephehlo-phehlo. Sehloho le eena o ne a ke ke a fosa se buuang ke 'm'ae, 'me a tšepisa hore o tla ke a akhele mahlo bananeng, a shebe ea matla.

Sehloho a nyala ngoanana ea rutehileng oa moo ho thoeng ke Sehong-hong. Ngoetsi ha e fihla ea rehoa lebitso la 'Mathabo. 'Masehloho, 'Mathabo le Limakatso ba ile ba phelisana ka khotso ka nako e fetang selemo. Khotso e rena joalo ho latela liketso tsa 'Mathabo. O ne a le matla a kang a lihole. 'Me o sebetsa joalo a ntse a thabile.

Sehloho le mosali ba ne ba ruta Mokhotlong koana Mapholaneng. Banyalani bana ba ne ba thusa lelapa ka cheletana ea bona e fokolang ea botichere. Ba ne ba ruta moena oa Sehloho ea kolong se phahameng. 'Masehloho le eena a kopa ntho'ena le ntho'ane. Ka lebaka lena ba ne ba baka mehau ka tlhobolo. Sehloho o ne a itšelisa ka hore o phetha tšoanelo ea hae ka ho thusa lelapa labo. 'Mathabo o ne a le bohloko ke bophelo bona boo a bo phelang.

Lilemo li ne li se li le peli joale Sehloho a nyetse. Ho ne ho bonahala phetoho e kholo likamanong tsa 'Mathabo, Limakatso le 'Masehloho. Limakatso le 'm'ae, ba ne ba hlola ba hlabile 'Mathabo ka mantsoe. Ba mo hopotsa ka mehla hore o nyetsoe ka likhomo moo ha Nthako, a se ke a nahana hore ke ha malom'ae o chaketse motsoal'ae. Phetoho ena e kana-kana e bakoa ke hobane 'Mathabo o ne a ile a latolela 'Masehloho ha a ne a kopela Limakatso lieta, a bolela hore le eena li mo feletse 'me o il'o li reka. Ka morao ho mona, 'Masehloho a khopisoa ke ntho e 'ngoe le e 'ngoe eo 'Mathabo a e etsang.

Ka tsatsi le leng Limakatso le 'Mathabo ba qoaketsana. Limakatso a belaela ka hore 'Mathabo h'a sa etsa motoho, joale ngoana o bolaoa ke tlala.

"'Ma-ngoana ke eena ea hlokomelang hore na ngoana o ja'ng, e seng a lebelle basali ba bang."

'Masehloho a hana ho utloa ngoetsi e bua tjena, a li kena ka sehlotho.

"Oho, tsena tsa ka lingoetsi li iketla hampe. U bone 'Mathabo h'a tsebe hore na ho sebetsa ke'ng, o fetoa ke ngoetsi ea 'Mamohlolo."

Ka le leng 'Masehloho a laela Limakatso le 'Mathabo ho olosa poone ha ba khutla kerekeng. 'Mathabo a pheha lijo tsa mantsiboea a potlaketse hore balisana ba tle ba fumane li lokile. Haele Limakatso eena o ne a ituletse feela ho se seo a se etsang. 'Masehloho o ne a etile, 'me a fihla a re fu! a sa tsebe le ho bua hantle. A botsa hore na poone e olositsoe. 'Mathabo a latola a bolela hore o ile a hloka nako hobane o ne a phehile, ho ke ho botsoe Limakatso. Jonna oe! ea ka a ke ke a cho.

"U ne u mo rutoa ke mang Limakatso? Ha ke itse u phethe mosebetsi, uena u o tšepisa Limakatso? Ana likhomo tsela tse u nyetseng beno ba li jele le Limakatso?"

'Mathabo a lla habohloko, a ba a hopola kamoo ba habo ba neng ba hana ha a nyaloa ha 'Masehloho ka teng, kaha ba ne ba utloile hore o pelo e mpe. Ka nako e 'ngoe ha a lubehile o ne a ee a bue a le mong a re:

"Lee lenyalo, moleko oa meleko, lee lelapa, sekoti sa mahlabelo."

Nako ea phomolo ea beke tse tšeletseng ha e fihla, 'Mathabo o ne a sulafalloa kaha a ne a ea bohali. O ne a sa sulafalloe feela, o ne a etsoa matono-mapesa. Ka tsatsi le leng e sa le hosasa a tsoha a se a hloentse 'Masehloho, a koebela sa mohlabani a nyoretsoe ntoa. A botsa 'Mathabo ka ho phoqa hore na li boela neng likolo. A se ke a emela karabo, a be a se a tsoela-pele ho koma-koma a bolela hore tsa hae likhomo li tsoetse lelea, o nyaletse Majakane tichere.

Mohla 'Mathabo le monna ba tla tsoha ba tsamaea ho ea sekolong, 'Masehloho a mo laela ho ritela joala ba letsema la ho kotula. Ka letsatsi la ho tsamaea, Sehloho a lemoha hore 'Mathabo h'a ikemisetsa ho tsamaea. Ha a botsa hore na molato ke'ng, a bolela hore o tla tsamaea ka morao ho letsema la ho pola mabele, leo matsal'ae a mo laetseng ho le hlophela.

Khele! Sehloho a tuka ke khalefo, a utloa hore hoja 'm'ae h'a mo anyesa o ne a tla mo tšoara ka matsoho. A ea ho eena ka potlako ho ea botsa hore na tsena tseo a li utloang li boleloa

na ke tsona. Mehlolo ea mehlolo! Ha a bona 'm'ae a boba, a bua ka bonolo.

"'M'e ke utloa 'Mathabo a re o tla sitoa ho ea sekolong ka nako, u itse a ritele joala ba letsema. Na ke 'nete litaba tseo?"

"'Na ha ke li tsebe tseo ke tsa hae. Ke itse ekaba o lietse tekete 'na ha ke bona a phehile khoho hore e be e tsoe masapong." A bua joalo a qititsa, a sa ema, 'Masehloho.

"'M'e, u bolela hore ke ka boikhethelo 'Mathabo a ntseng a ritela joala ba mabele ao a sa a jeng le ka mohla, a phela ka ho sela?"

"Hela uena moshanyana, khale ke mameletse bokaako bona ba lona le mosatsana enoa oa hao ea likoeqana, eo u reng a balehe mosebetsi hae mona a e'o bapala le bana sekolong koana a tsofetse tjena, e be o sebeletsoa ke Limakatso."

"Che bo 'm'e, uena oa b'u s'u halefa leha ke sa bue hampe. Ke ne ke mpa ke botsa hobane uena ha u ke u ntherisa letho joaleka ha e ka ke tla hanela 'Mathabo ho phetha mabaka a lelapa ao le 'na ke a bonang. Ha ho khang o tla sala, feela le Limakatso a n'o sebetsa ka thata. Ke ee ke bone eena a rata ho 'na a theteha feela joaloka seboko sa mariha. Ruri ntho ena ea Limakatso ea ho se rate ho sebetsa e lokela ho shejoa ka leihlo le chatsi."

"Joale oa bua li sele ha u bua ka Limakatso. Ha re ntša likhomo re le nyalisa e ee be e le hore basali ba lona ba tl'o re sebeletsa ha re tsofetse. Hee, ha ba tobotsa bo-'Mathabo! Ha monnana ha ho ka buua ka 'Mathabo e ba seletsoana sena se kang sa phookoana mariha ho tla se sisinya e be e ke ha e sale sa hae; kapa bo-Sehloho motho oa bona phehla o s'a e jele ka khaba e kholo?"

'Mathabo haesale a qetela ha monna a halefile a ba a tšepa hore matsemanyana ao ho ntseng ho thoe a a lokisetse monna o tla re a a siee. O maketse ha Sehloho a se a re eena oa tsamaea, mosali a tle a tle ka morao e se re ba fihla morao mosebetsing ba babeli. 'Mathabo a sala a itlholetse. Taba tsela tsa hore Limakatso o theteha feela ea sala e ka li builoe ke eena. 'Masehloho le morali ba mo komela joaloka ngoan'a lesea.

'Mathabo ha a fihla ho monna a mo phetela tsohle tsa kamoo a neng a rohakoa ka teng. A mpa a makala ha eo a re feela:

"U mpe u tšoarele 'm'e, ngoaneso, h'a hola a bua haholo tjena."

Kamora' hore 'Mathabo a fihle sekolong, mosali-moholo a tla fihla le eena a re o ba chaketse. Taba ena ea utloisa 'Mathabo bohloko haholo kaha a ne a hopola hore sekolong moo ke moo moea oa hae o phomolang teng. Pelo ea hae ea ntšofala, ea nyotobela, a rera ho iphetetsa ho tsohle tseo a li entsoeng. A itjoetsa hore a ke ke a sheba 'Masehloho e le 'm'ae kaha le eena a sa mo nke e le ngoana oa hae. 'Mathabo o ne a tseba hore o tla hloloa ho iphetetsa ha Sehloho a le teng. Ka hona a rera ho etsa bohlale ha a le sieo.

Ka le leng la matsatsi 'Mathabo a roma Mpho morohong. Mpho ke morali'a Limakatso eo 'Mathabo a neng a tlamelloe ho lula le eena Mapholaneng, hobane moo a neng a kena teng ho ne ho sa bonahale katleho, 'me batsoali ba lumela hore o feilisoa ka boomo hobane a hloiloe. Eare le pele Mpho a araba 'Masehloho a be a li kapile.

"Ha nka ba ka makala ha setloholo sena sa ka se fihla se otile hae koana. Ke hlile ka tseba hore bo-'Mathabo motho oa bona o fumane borena thabeng. Motho o supa ka monoana le lenala, o iphetotse mofumahali, ha a il'a lula fatše letsatsi le likela a ngoatheloa lijo joaloka monna. Thaka tsa hao li na le bana ka boraro, joale uena u tšepile bana ba batho ba bang."

A hana ho utloa 'Mathabo. A fihla a tšoara 'Masehloho lehetleng a mo sisinya:

"Hela 'maea-Sehloho, kea bona u bona e ka 'na ha kea tsoaloa ke qhomme lejoeng. Khale ke mameletse le bapalla ho 'na mona. Ke ne ke nahana hore ke hobane koana Sebothoane ha ho mabala a lipapali. Ke mpa ke makala haeba u tla bapalla ho 'na le mona Mapholaneng."

Ha a rialo a supisa 'Masehloho kantle a re: "Ua bona mola moo ho hlonngoeng lithupa? Ke hona mabaleng moo ho

bapalloang teng mona sekolong. Ha u ka 'na ua pheta ua bapalla ho 'na mona u tla ntseba hantle."

'Masehloho ea ka oa lora, a 'na a iphollà sefahlehong khafetsa. E ne e se feela o ne a tšohile. Mpho le eena o ne a tšohile kaha a tseba 'Masehloho a hlola a rohakile 'Mathabo kamoo a ratang ka teng. Sehloho a fihla a thabile, empa a elelloa hore 'm'ae h'a thaba, eaba o re:

"'Mathabo u lokisetse 'm'e a tsamaee. Kea tseba hore ha a se a hlorile tjena oa be a hopotse ha hae."

'Mathabo a araba ka hore le eena ketso eo o e hlokometse 'me o se a ntse a hlophela 'Masehloho. Hore a hle a li timele ruri, 'Mathabo a tšoara monna ka letsoho hore ba ke ba bue. Ha ba fihla ka ntlong e 'ngoe, a mo bontša chelete e kholo la liranta e tlisitsoeng ke monna e mong eo e sa le a e alima lemong se fetileng. Sehloho a thaba haholo a re o il'o reka khomo.

'Masehloho o ne a hopotse hore ngoetsi e il'o bolella monna tse etsahetseng. A senyeha maikutlo ha a bona mora a thabile joaloka ngoana, a bona hore o lumellana le 'Mathabo ha a batlile a mo otla. Empa a utloa a sa lumele hantle ha a hopola hore Sehloho ha a rate ha a utloisoa bohloko. Ka lebaka lena a iteta sefuba a bolella mora hore mosali o mo buisitse hampe a ba a batla a mo tšoara ka matsoho. Sehloho a khalemela mosali ka thata. O omanya mosali joalo le ho botsa a sa botsa hore na ho ne ho tsekoa eng.

Ka tsatsi le leng pele 'Masehloho a tsamaea, ho ne ho phehiloe metsi setofong sa parafine. Ha a bela mosali-moholo a tlola koana:

"Haeba ngoana enoa oa ka o tla hloma ke mosali enoa oa hae ea iphetotseng lekhooa! Ha metsi a itlhatsoang a sa bele ha a tlosoe ifo. Ruri Sehloho o tla ba moputsoa, likobo tsa hae li felle mahetleng haeba a sa hlokomele mosali enoa oa hae ea iphetotseng khooanatšoana."

"Hela 'm'e 'Masehloho, u se ke oa lebala hore le 'na kea sebetsa. Kea bona u hopola hore ke enoa oa hao feela ngoana ea sebetsang. Ke chelete ea ka e rekileng lintho tsena kaofela

tseo u li bonang ka tlung ka mona. Etsoe u tseba hore ea ngoana hao chelete le e ja le eena, le hona joale u tlile ho eona hobane ha u khotsofale leha u ntse u romelloa chelete. Etsoe oa lebala hore chelete ea Sehloho ke ea ka.

'Mathabo a bua ka sebete a tseba hore monna ha a eo o ile mokhohlaneng 'me o tla khutla ka mor'a matsatsi a mabeli. Kaha ha a itheke moroalo 'Masehloho, a se ke a thola a bua masa le eena. Ha fihla kapele kelellong ea 'Mathabo hore o tla qetella a otlile mosali-moholo, 'me sena o ne a sa se rate, eaba o khetha hore a mo tsamaise.

'Mathabo a phutha-phutha thotoana ea mosali-moholo, a e betsetsa kantle, a khutlela ho mong'a eona a mo tšoara, a mo suthumeletsa kantle a ntse a mo komela.

"Ha ke tsebe ntho eo u mpatlang eona mosali-moholo tooe! Kea u fepa, u apere hantle feela ha u na khotso le 'na. U ne u sa khethele mora eo oa hao mosali ea ratoang ke uena ke'ng? Ke lekile ho u khotsofatsa ke hlotsoe, tsamaea u ee ha hao."

A phutha liphahlo tsa hae a le sefuba 'Masehloho a mpa a bona hore ho araba ke ho ipakela litaba. A mo supisa tsela e eang ha hae 'Mathabo a re mohlomong o se a lebetse hore na hana ha li le ngata tjena eo e leng eona ke efe.

"Ntsoele ntlo u na le ha hao! U tla fumana le matha ka mor'a bara bana ba lona e ka le hlajoa ke mahae le ntse le tsamaisa bofapanyi feela. Tsamaea! Etsoe e sa le nako."

'Masehloho ka ho tseba hore 'muelli oa hae ha a eo, le hore ha ho moo a ka mo emelang pele a fihla, a kena tseleng. Hoba Sehloho a fihle, 'Mathabo a mo bolella hore 'Masehloho o tsamaile a se na le mofao, a etsa lephehlo-phehlo a re o lorile Limakatso a fihla sekolong moo a kula hampe. Sehloho a sala le ho makala a mpa a hloka khoao ka ho tseba lerato la 'm'ae ho morali. E be o tla nka bofe bohato 'Masehloho ha ho se ho le tjee?

LINTLHA TSA BOITLHAHLOBO

1. Ho latela pale ee, ke mathata afe ao ngoetsi e ka thulanang le 'ona lenyalong?
2. 'Mathabo o ile a rarolla mathata a hae joang? U bona mokhoa oo oa 'Mathabo o nepahetse kapa che? Tšehetsa karabo ea hao ka mabaka.
3. Sehloho e ne e le motho ea joang? Tšehetsa karabo ea hao ka litaba tsa buka ena.
4. "Likhomo tsa bohali ke tsona sesosa sa bophelo bo bosula lenyalong." Fana ka mabaka a ka sebelisoang ho lumellana kapa ho hanana le maikutlo ana.
5. Bokellang mantsoe, maele le maelana ao le sa tsebeng moelelo oa 'ona, 'me le fumane moelelo o nepahetseng.

7

Ngoan'e Moholo

Martha Letšela

"K'ore ntate Ralebese, haele hantle ua makatsa; u re 'na bana baa ba ka ha ba e je tlhapi?"

"Ha ke s'o cho joalo".

"Joale?"

"Joale eng?"

"U re joale eng? Ke makhetlo a makae u e-tla le eona tlhapi ee feela bana ba ka, bana ba hau, bana ba rona, ba anela ho e bona ka mahlo? U tla utloa, 'tsena tse hlano li ea ho khaitseli eane ea ka e St. Phillips, tsena tse setseng ke tla fihla ke li siea ho Khathatso ha ke feta'. Hao, ntate ..."

"'Manthabiseng, 'MA-N-THA-BI-SE-NG! Ke u joetse ha kae, kapa ke re ke u hopotse ha kae hore 'na ke mora e moholo moo ha Letsika ...?"

"Le 'na ke ntse ke le morali e moholo koana ha Letele".

"... joale sohle seo ke se etsetsang bana baa beso ke tšoanelo ea ka? Oee, mpolelle, ke u hopotse ha kae?"

"Ha ke hloke ho hopotsoa hore monna oa ka, Ralebese ke letsibolo la Ntate Lijo le 'Mè 'Maralebese, ba sa shoang, ba ntseng ba phela hantle, ba nang le k'hefi, ba hirisang chelete ea bona, batho ba bileng ba ruileng makhomo ka mapoli ka manku ka mapere".

"Ua b'u qala. K'ore 'na ha ke tsebe hore na motho ke ntho e joang".

"Haeba ke ntho, ke ntho e batlang ho hlokomeloa le malinyane a eona".

"Ha re mpe re tlohele taba ena etsoe ua tseba hore 'na likhang ha ke li batle. Ua tseba hore ha re lumellane mehla ena nthong ena". Ralebese a rialo a ema setulong 'me a siea mosali a ntse a hlabile ka litsoe holim'a tafole. 'Manthabiseng o ne a ile a fihla a ema pel'a monna ha a ne a mo supisa lintho tseo a fihlang le tsona, 'me a li isetsang khaitseli'e le moena bao bobeli ba leng sekolong.

'Manthabiseng eitse ha a siuoa joalo a tloha tafoleng 'me a siea meqeqeko eo ea lipolasetiki hona moo. Le sesepa se neng se oetse tlas'a tafole seo a se boneng ha a ne a ingoaea leqaqailaneng, a se tlohela moo. A tlama tjale hantle thekeng, molomo oa lekana le nko, ha masobana a nko 'ona a ne a bonahala ho futha. A potela ka kichining a ba a khahlela lemati.

Boinoosing ba hae a khokolotsa koana le koana. A nka bana ba hae ba babeli a ba beha mona. A bona bana ba hlobotseng; bana bao e sa keng ntat'a bona le 'ma-bona ba sebetsa bobeli. Liaparo tsa mariha ha lia lekana hoo tseo ba nang le tsona ha li hlatsuoe e bang mehau feela. A qamaka ntlo ena eo ba lulang ka har'a eona, a nt'o re ka pelo, chelete ea ntlo e pataloa ke 'na, motlakase ke 'na, metsi, ngoanana ea salang le bana le fanishara eohle e ka mona e sa le 'na ke le mong. Ha ke na mothusi. Ke tšoana hantle le mosali oa mohlolohali 'me bana ba ka ha baa fapana hohang le likhutsana tse hlokang ntat'a.

Mehopolo ena ea 'Manthabiseng e ile ea thijoa ho khelekhetheheng ke monna ha a re:

"Ke se ke ile".

"U ile kae?"

"Hao! ke potso ea mofuta ofe eona eo? Athe ke itse ke ea kae na?"

"Ha u bolella mang?"

"Uena."

"'Na?"

"Uena bo!"

"Eu! Feela ha ho hlakile hakaale hore ha ke letho ho uena, na ho na le thuso ea ho 'na u mpolella moo u eang? Ha u

bone! ntho e 'ngoe le e 'ngoe e ntse e le joaloka pele ke bua; ha ho phetoho ea letho. Itsamaele mor'a Letsika, mojalefa oa ntate Lijo! Ekaba ke llela khang. Kea kholoa le moo u leng mong u ee u re ha ke batle ha u thusa bana beno. Empa 'na ke re u ba thuse feela u se ba etse mojaro oa hau nako e e-s'o lumele". Ha 'Manthabiseng a ntse a bua tjena, Ralebese o ne a eme monyako a ntse a tsokotsa linotlolo tsa koloi ea hae.

"Ke se ke ile". Ho rialo Ralebese a furalla monyako a leba koloing. Khetlong lena a se ke a emela karabo. 'Manthabiseng le eena a se ke a itšoenya. Ho thusa'ng ho bua le motho ea ikoetseng litsebe le mahlo? "Homme ka tsatsi le leng li tla buleha litsebe tseo le mahlo ao". Ke 'Manthabiseng eo a buela ka pelong. "Na ebe banna bohle ba tjee? Ke maoba mona, maobane selemong sena se fetileng ha a rekela khaitseli'e bethe e kholo ha a ne a phahleloa, feela chelete eo a ne a itse o e bokelletsa ho haha. Haufinyane haholo a ntša sekete sa maloti ho nyalisa e mong oa baena ea nyetseng a sa sebetse, 'na le bana ba ka re siuoa re se na phofo le ha e le ea papa. Eona ngoetsi eo ha e fihla ha se ke ha pataloa likoloto tsa khoeli e le ha e rekeloa liphahlo. Hona joale tjena qalong ea lemo sona sena, eena monna enoa, ke ha a nka buka ea ka ea Senyesemane eo ke e sebelisang haholo botichereng, a e fa moena oa hae, a re oa e hloka sekolong. Feela u makale hore na 'na ha ke e hloke na. Ho na le hore a mphe chelete ea ho rekela bana ba hae lijo le liaparo, a ka mpa a mpatla chelete ea peterole. Le teng haeba a sa batle ho mpha chelete ea hae, ho nang hore a tle a ba reketse lijo tseo le liaparo tseo koaa moo a sebetsang? Kapa ke mpa ke sa tsebe; kaparo ea bana le tlhokomelo ea lelapa ka kakaretso ke boikarabelo ba mosali, haholo ea sebetsang? A tla a botsa telejane enoa monna ka ho nyala mosali ea rutehileng! O hlola a nkomanya mehlaena a mpolella hore nke ke tlohele mekoloto ea fanishara re hahe. Joale ke ipotsa hore na joale ena ea hae e sa rekeng fanishara ha e hahe ke'ng. Kapa le ho haha e ntse e le boikarabelo ba ka ke le mong, ba hae ke ba bojalefa?"

Moo a ntseng a ingama-ngama tjena ngoana oa hae e monyenyane a fihla ho eena a tsoha borokong.

"'Mè, ke lapile".

"U lapile Lekhoakhoa?"

"E-ea!"

Ha a qeta ho rialo 'm'ae a ema fatše ho mo lokisetsa lijo. A mo futsoella papa ka lebese, a mo fa. Ngoana a li sheba, a thulametsa sekotlolo, a chiritsa ha a tsamaea ho tloha ho 'm'ae a sekamisitse hlooho, ha a qeta a hlephisa molomo. 'M'ae a iphapanya. Qetellong 'm'ae a utloa "'na ha ke bate lebeshe, ke bata nama, 'mè."

"Jaa lebese ngoana'ka, nama ha e eo. Ha u qeta moo ke tla u rekela *masimba*".

"*Mashimba*, 'mè?" A rialo a lelaletse ho 'm'ae sefahleho se se se khanya khotso.

"E, *Masimba* Lekhoakhoa! Jaa he u qete, masimba a tla tla ka morao."

Eitse ha a utloa litaba tsa *masimba* ngoana a itjella mofutsoela oa hae. Eare ha a qetela a utloa molumo oa koloi e fihlang e ema ka ntle. Khele! a beha sekotloloana sa hae fatše a ba a raoha ka pele a ntse a re: "ntate oa ka a fita, a ntela *mashimba* a ka". A rialo a khile ka lebelo ho ea monyako oo ntat'ae a tla kena ka oona. Eitse ha ba teana monyako a be a se a phakalatsa matsoho a ikakhela ho ntat'ae. Ntat'ae a mo nka a mo nkela holimo hore ba shebane ka mahlong. Ha a qeta ho tsitsa feela ngoananyana a be se a itse:

"Ntate, *mashimba*".

"Eng, *masimba*?"

"E-ea!"

"*Masimba* ha a eo Lekhoakhoa. Ke tla u rekela 'ona hosasa". Ha a qala a rialo feela eaba o o bakile moferefere. Ngoana a ithutlolla, a meneka, ntat'ae a ba a mo beha fatše.

O ne a bua a ntse a re: "*Mashimba* a ka kea a bata, *mashimba*". A tloha ho ntat'ae khotso e senyehile 'me a hopola 'm'ae. Ha a kena ka kichining ka ho 'm'ae, a mo fa 'ona. Eaba o se a itulela a itjella *masimba* a hae 'me khotso eaba e khutlile. Ralebese le eena a be a hula setulo a lula. A bona mohats'ae a sa tle, a be a ema a ea ho eena. A fihla a mo tsebisa hore o se a fihlile, 'me

mosali a re o utloile. A khutla Ralebese ho ea lula. Pele a lula a bulela thelefishine 'me a shebella. Ha a ntse a lutse joalo mosali a fihla ka lijo.

"Hao, e sa le lebese hape, banna?"

"E, ntate, rona ke lona leo re phelang ka lona mona lapeng. Ha e se lebese ke mahe, ha e se mahe ke k'habeche. Joale mahe a sa re feletse matsatsing ana".

Ralebese a be a se a phakisa a re oa leboha, e se re a hopotsoa tsa litlhapi. Ha a ntse a e-ja, 'Manthabiseng a ea ka kamoreng ea ho balla 'me a ngola lengolo. Lengolo leo ke lena:

Moratuoa,

Ke nkile qeto ea ho u ngolla lengolo kaha kea tseba hore uena ha u motho oa likhang. Lengolong ke a le mong feela ea buang 'me e mong o mametse, ka hona ha ho be le khang. Sepheo sa ho u ngolla lengolo lena se seng: ke ho etsa kopo.

Ke buile le uena makhetlo a sa baloeng, 'me ka nako e telele, malebana le mekhoa eo re ka e latelang ho thuseng lelapa la rona hore le hole, le ho thusa malapa a bo-rona ka bobeli ba 'ona. Mantsoe a ka ho bonahetse a oela litsebeng tse sa utloeng 'me mohlomong u ne u nahana hore ha ke rate ha u thusa ba heno, athe che! Taba ea ka e ne e le hore u qale ka ha hau pele, u nt'o fetela malapeng a mang. Bona ka lebaka la ho itjarisa boikarabelo boo e seng ba hau ha u na ha hau hona joale. Sheba baena ba hau ba babeli, ba na le ma-ha-bona. Uena lilemo li leshome le metso e mehlano u sebetsa, u nyetse, feela u ntse u lula moo mosali a hirileng. Ha nka bua litaba tsena nka liketsa letsatsi. Ha ke hle ke mpe ke kene kopong ea ka!

Kopo ea ka ke ho re re mpe re arohane nakoana e le ho u fa monyetla oa ho phetha tsa boholo ba hau tšitiso e le sieo, le 'na ke pheme lefu la pelo lena leo ke utloang le le haufi.

Mosali oa hao,

'Manthabiseng.

Ha a qetile ho le ngola a le fa Ralebese ea neng a ntse a shebeletse thelefishini. Ralebese a le sheba-sheba a nt'o le beha

tafolaneng e pel'a hae empa mosali a mo kopa hore a mpe a le bale kaha molaetsa o pampiring eo o potlakile. A le bala a ntse a sosobanya sefahleho a se phutholla. Eitse ha a fihla qetellong ea lengolo a tsitsinya hlooho, a re rao! a leba ho 'Manthabiseng.

"Manthabiseng, a k'u tle re tl'o bua".

"Ke tšaba ho u etsetsa khang, ntate. Ngola litaba tseo tsa hao pampiring joaloka 'na. Ha u sa etse joalo, ka 'nete ha ke na ho buisana le uena ka litaba tse ka lengolong". A rialo a mo shebile ka har'a thaka tsa mahlo feela sefahlehong sa hae u ke ke ua bala letho. Monna a bona hore ha ho thuso, ke hore a ngole le eena.

"'Manthabiseng moratuoa, karohano ea monna le mosali ke ntho e kholohali. A k'u ntumelle ke itlhahlobe hle!"

LINTLHA TSA BOITLHAHLOBO

1. Sehlooho sa pale-khutšoe ee ha e ne e se "Ngoan'e Moholo" e ne e ka ba sefe?
2. Ho latela pale, kutloisiso ea Ralebese ea boikarabelo ba hae e le ngoan'e moholo e ne e le efe? Na u lumellana le maikutlo ao a hae. Tšehetsa karabo ea hao ka mabaka.
3. Ka Sesotho, ha ngoan'e moholo e le mosetsana, boikarabelo ba hae lapeng labo ke bofe? Taba ee e re ruta'ng ka litokelo tsa banna le basali Sesothong? Bontšang lintlha tseo le fumanang li khetholla banna kapa basali 'me le supe tse hlokang ho lokisoa, le tse hlokang ho thoholetsoa?
4. Moo monna le mosali ba sebetsang ba le babeli, le lekanya hore boikarabelo bo tšoanetse ho aroloa joang?
5. Ke melumo efe eo bana ba banyenyane ba atisang ho e bitsa ka mokhoa o fapaneng le oa batho ba baholo?
6. Le lekanya hore ke mathata afe a ka bakoang ke ho hlalana ha monna le mosali?
7. Ntle le ho kopa karohano, u lekanya hore 'Manthabiseng o ne a ka lokisa litaba tsa hae le monna joang?

8. Ha u ne u le Ralebese, boitlhahlobo boo u neng u tla bo etsa ka morao ho ho bala lengolo la 'Manthabiseng e ne e tla ba bofe?
9. 'Manthabiseng o re: "Homme ka tsatsi le leng li tla buleha litsebe tseo le mahlo ao". U nahana hore li tla buloa ke'ng?
10. Hlalosa mantsoe le lipoleloana tse latelang, u ipapisitse le tšebeliso ea tsona paleng ena: ho botsa telejane; letsibolo; meqeqeko; molomo oa lekana le nko; mohlolohali.

8

Setsoeng ke Gauteng

'Matšepo Machobane

E ne e sa le ka malungoa-lungoane, pele Mphatlalatsane e lelekisana le meso, ha Nthabiseng a raha lemati a fihla a itšohlometsa ka likobong tsa batsoali ba hae. Sefuba sa hae se ne se kututsa joaloka lekopo-kopo le sa tšelang ha le utloa moea. 'M'ae, eo ka motsotso ona a neng a ntse a khumame, ho bonahala hore haesale a re oa rapela e ba o ea le sephume sa boroko, a tlakoloha habohloko. Eare moo ntat'ae a reng o nanabela molamu, Nthabiseng a se hlaba hloohong.

"Nthabiseng! U tsoa kae ngoan'aka?" Ho botsa 'm'ae. O botsa joalo a se a mo kakatletse joaloka lesea.

"Ke ... ke ... ke ..." Nthabiseng a sitoa ho araba ke ho bokolla ho kopaneng le letsoalo. O ne a tšohile hore e se be ba lireng ba ntse ba mo setse morao, ba tšoha ba mo hulanya ba mo ntša likobong tsa batsoali ba hae. Ka nq'e 'ngoe o ne a ipotsa hore na e be batsoali ba hae ba tla ananela ketso ena ea ho baleha chobeliso, kapa ba e nke e le ho ba hobosa. Ka holimo ho tsena tsohle, o ne a hlile a sa kholoe hore ke 'nete o phonyohile tleneng tsena tsa tau. Ho be hore a itsipe hore a kholoe hore o fela a sa lore.

Nthabiseng ke ngoananyana oa motseng ha Moliko, ea lilemo li leshome le metso e tšeletseng. Ke setšoana se mahlo a maholo, seo ho bonahalang hore ha se se se holile e tla ba thope ea seema ka litlhako. Pelo ke ea ho jeoa.

E ne e ile ea re maobane ha sekolo sa Boiketlo Secondary, moo a neng a etsa sehlopha sa borobong teng, se e-tsoa, a

san-salla kaha e ne e le tloaelo ea tichere Nthethe hore e sa le mathoasong a selemo sa lithuto, ka Pherekhong, a hle a itukubetse ho rupela lipalo. Barutuoa ba ne ba ke ke ba tsamaea kamor'a sekolo pele ba nepa lipalo tsohle tseo ba li fuoeng. Hoba a kene tseleng e lebang hae, ha hora ea bohlano e fetile ka metsotso e leshome le metso e mehlano, a fumana 'Mamosala, mosali ea sebetsang lebenkeleng le haufi le sekolo.

"Se liehile ho tsoa hakaakang na sekolo kajeno ausi?"

"Ha se bile ha sea lieha, ke mpile ke lieha ho qeta mosebetsi oa ka".

"Lumelang hle, bana!" Ho rialo Sekere, eo ho bonahalang a ne a tla a ba habelelitse.

"Lumela abuti Sekere. U hlaha kae na re sa u hlokomela?" Ho botsa Nthabiseng, ea neng a ntse a tloaetse Sekere hobane e le 'mate oa e mong oa likhaitseli tsa hae.

"Ke tsoa T.Y. koana, ke ne ke il'o leka litaba tsa 'Joine'".

Eaba batho bao ba bararo ba tsamaea ba ntse ba iqoqela ho se lebote. Ha ba tlil'o tlola letsatsa la ha Ntšoereng ba fumana Motlatsi ea ileng a shebahala a hlile a ba emetse. Motlatsi le Nthabiseng ba bitsana 'khaitseli' kaha Motlatsi ke e mong oa metsoalle ea abuti'a Nthabiseng.

Hoba bo-Nthabiseng ba fete motse oa ha Lebeko, ba lokela ho ea tšela lengope, ba bone banna ba babeli ba apereng likobo tsa mafitori, ba tšoereng liphafa tse telele tse maseka, ka mose oane ba tla ba habelelitse lengopeng. 'Mamosala a qaha-qahamise litsebe tjee, a be a re ho Nthabiseng:

"Manyeo e se k'a ba batho bane ba tlil'o u shobelisa?"

"Ba nchobelisetsa'ng ke sa ratane le bona?" Ho araba Nthabiseng a se na le motsoto.

Ha bo-Nthabiseng ba theohela ka lengopeng, le banna bane ba theohela. Ha ba teana ka har'a lengope, Tšehlo, e mong oa banna ba babeli, a ba lumelise. Hoba Nthabiseng a lumele a 'na a itsoella pele ho tsamaea. Tšehlo a mo thohothelle hore na ke hobane'ng a sa mo tšoare ka letsoho, 'me a ikatametsa ho mo tšoara.

"Ntumelise! Ua tseba bana ba joale ha le sa hlonepha batho ba baholo".

"Ua tseba re hlola re lumelisana re sa tšoarane ka matsoho, ntate Tšehlo! Ke qala ho tseba hona kajeno hore hlompho e lula ka letsohong." Ho bua Nthabiseng ka ho phoqa.

Ke ka oona motsotso oo ha moruti Tšabo, ea neng a tla a setse bo-Nthabiseng morao, a feta. Hoba a re qhibo! ka holimo ho lengope, ke ha Tšehlo a re:

"Re se re u shobelisitse, uena!"

Ka khopolo ea hore mohlomong moruti a ka thusa, Nthabiseng a leka ho hoelehetsa, empa ha se ke ha e-ba le thuso. Potso ea sala e le hore na ebe moruti h'a utloa hobane bo-Nthabiseng ba le ka sekoting, kapa monn'a Molimo o ile a tšaba hore banna baa ba tla mo hloa ka maseka?

Nthabiseng a phakisa a thola hobane a ne a hlile a sa kholoe hore o shobelisitsoe. Ho feta mona, o ne a tseba hore Tšehlo le 'mate oa hae ke batho ba nyetseng. A nt'o botsa ka ho makala:

"Joale ke shobelisetsoa mang?"

"U shobelisetsoa Tlebere. Tlebere! hlaha a u bone!"

Tlebere oa teng a hlaha a apere kobo ea pitso e honyetseng hoo e mo khutlang ka holim'a mangole, a bile a roetse likhohlopo. Ka mohlolo o ne a tenne borikhoe, a sa tena leqapa tsatsing leo. Re re ka mohlolo hobane Tlebere e ne e le motho ea bolotseng ea thabelang ho tsamaea mekete ea makoloane. U ne u ka fumana nkeka a roetse katiba ea kuoane, a tlatlapetse masekana le masapo moomong le matsohong, phala a e letsa tatello. Joale a be bobe bo tsoileng matsoho. Leha ho ee ho thoe na monna o mobe ho ne ho boetse ho jelelloa papa, Tlebere eena o ne a le bobe bo kang ba leshokhoa. Haele 'a' eona o ne a sa tsebe le moo e shebileng.

Ka nako le motsotso ha feta litšoantšo tsa bahlankana bohle bao Nthabiseng a kileng a hana ha ba batla ho mo nyala a re o sa le monyenyane, ebile o sa batla ho kena sekolo. A tseba hore e tla re letsatsi le likela cheche e be e se e li hasitse. Haholo ha e le mona 'Mamosala a ile a itsamaela hang hoba a utloe hore oa shobelisoa, a sa 'muella le ho 'muella.

Nthabiseng a utloa kamoo ba habo bahlankana ba hannoeng ba tla tšeha ka teng ba re o hanne bana ba bona a re ke 'misi', joale o nyaloa ke motho ea bolotseng, ea sa kenang sekolo. Hoba a hlasimolohe monahanong oo a ikhakanya.

"Ache, ua tseba hoja u kile oa tloha u boletse nka be ke sa tlatsa marata aa! Motho eno ke ngoan'a morui, batsoali ba ka ba tla fumana likhomo tse ngata ka mokhoa o hlollang. Feela o nchobelisetsang e ka be e-ba re tla chata?"

"Ke ile ka cha ntši ka nahana hore u tla nkhana ha ke u fereha. Joale ha ho sa na letho le ka etsoang ha ha joale, e se ntse e le litaba". Ho araba Tlebere ka lentsoe le makherehloa.

Kaha letsatsi le ne le e-s'o likele, ka hona bo-moruṭi 'mankhane ba e-s'o theohele mosebetsing, eaba ho koekoetloa motse oa ha Moliko, ho sikoa le lengope leo la ha Lebeko eka ho uoa ha Ntaote. Bo-Sekere le Motlatsi le bona ba be se ba kena 'mokeng. Mosotho o be a bolela ha a re ho se tsebe ke lefu la khoho.

Nthabiseng o ne a se na le haele pelaelonyana feela ea hore ba tsebile morero ona, 'me a ba a 'na a ba soasisa.

"Sekere, ngoan'a Molimo ke moo joale ke se ke shobetse. Kea kholoa hore batho ba teng le e be se ntse le thabile hore se pitlile le tla be le tsebe ho fereha". A qetella joalo a ikomme hanyenyane a bolela hore morero oa hae ke ho baleha.

Tloaelo ke hore ha ngoanana a nkoa ka sheshe a shapuoe haholo a be a betoe hore a tle a tšabe ho khutla, hobane batho ba ka mo tšeha ka hore e se e le mosali. A le talima letšoele lena, a fumana e le lifonthoane tsa banna kaofela, a ipotsa hore na ebe o tla phonyoha joang. Hana eena haeba see se etsahetse a sa rera a ka hlajoa ke lihlong hobane'ng?

Eare ha eka letsatsi le okamela lithaba, moifo oa lumellana hore banyalani ba ke ba fuoe sebaka ba ipuoe. Nthabiseng ea ka a ka re "lefatše ngamoha ke kene". A ikutloa eka o setse pooaneng, e ka lekhaba lena le ba potileng ke mohloa. A felloa ke tšepo, a ba a iphumana a se a itse "Eloi, Eloi, lamma sabakthani?" Tlebere, ea neng a lutse holim'a khatampi e hona pel'a lengope moo, a be a re: "Se ka bua sekhooa hle monna,

ha ke se tsebe!" Ha a cho joalo a be a atamela Nthabiseng a mo haka. Jo! letsuka le nyolohang ka mahafing le likhohlopong! La mo arubetsa a ba a batla a re ho fetile nakeli. A hlokomela kapele hore thena e itokisetsa ho suna, a rapella ka pelong a re: "Ntate ea matla 'ohle, haeba ho suna Tlebere ho ka mphemisa tlheka-tlheko, nthuse ke mamelle". Eare le pele a ka re "amen!" a be a se a mo hlabile ka sefena moshemane ea joalo. Nthabiseng a bipellana ke pelo bohloko, a utloa hore a hle a takolotse a balehe, a mpa a tseba hore a ke ke a o besa oa tuka.

Haele Tlebere eena a boela moo a neng a ntse a lutse a bobotheha ke thabo ea ho utloa molomo o libocho-bocho. A nt'o thatoloha joaloka toloki ho bolela kamoo esale a ntse a lohotha hore Nthabiseng e be mosali oa hae, le hore na merero ea hae ke efe ka eena.

"Taba ea pele e tla ba hore re e'o u kopela sebaka baleng ba ha Mohalenyane, u tle u be mosali oa sebele; bo-mphato'aka le bona ba tle ba se ke ba ntšoma ka hore ke nyetse lethisa".

Nthabiseng o ne a e-na le mabaka a 'maloa a ho se rate Tlebere. Empa ka nako e 'ngoe o ne a ee a ikhoke, a leke ho fumana mabaka a ka etsang hore a lule lenyalong lena joaloka banana ba bang ba eeng ba shobelisoe ba sa rate. A fumane lebaka feela e se e ka ba hore a ka n'o tla le koranta ea sekhooa a e shebisitse tlase kaha monna a sa tl'o hlokomela a re:

"Ntate molaetsa ke ona o tsoang Maseru o reng Tonakholo oa mpitsa." Ere a sa nahana joalo a utloisise hore o se a ntse a rera thetso le pele lenyalo le thehoa, 'me a hlanye hlooho ena. Toro ea hae ka lenyalo e ne e le tlamahano ka botšepehi ho isa lefung, le lelapa le phelang ka khotso. E ne e re ha a sheba bobe bona ba Tlebere teng a utloe a haroha letsoalo, a ipotse hore na hana motho o ee a be le bana ba joang ka monna ea tjena. Eitse teng ha a utloa tsa ho bolotsoa, a nahana ho tlola phepa, sekama le letsoku a re "setsoeng ke Gauteng".

Ho bonahala ho se ithaburanye le ho se itlharakanye ha Nthabiseng ho ile ha reba batho ba mo shobelisang, 'me ba se

ke ba ba le morero oa ho mo etsa matono-mapesa. Ntho e 'ngoe eo e ka 'nang ea ba e ile ea mo thusa ke hore batho bana boholo e ne e hlile e ka likhaitseli tsa hae, 'me ba ne ba ka hlajoa ke lihlong ho mo etsa hampe ho feta kamoo ba seng ba entse kateng.

Ho bonahala bashobelisi ba Nthabiseng ba ne ba hloletsoe ke katleho ea mosebetsi oa bona. Eare le pele ho fifala ha be se ho rometsoe motho ea il'o latela ngoetsi kobo. Ha tluoa le lefitori le leputsoa, le lifofane, la nehoa Nthabiseng. Le eena a hla a lumela ho ikhurumetsa, 'me ba mo teela hare ho ea hae. Thabo eo ba e fumaneng ha ba fihla teng e bile e hlollang. Eare le pele a tsitsa mosemeng, moifo oa be o s'o tlalehile ka thahasello e kholo:

"Le ho re sokolisa, re itsamaetse hantle tjee!"

"Che Nthabiseng basali!" Ho bua e mong oa basali ba ka tlung, ka ho makala.

Hoba ngoetsi e behoe ka mora' lemati joalo kaha e le tloaelo, eaba ha ho sa senngoa nako, ho se ho ntse ho reroa hore na ke mang ea tla ea lebenkeleng ho ea reka liphahlo tsa ho e apesa, le hore na nku ea koae e tla hlajoa neng, le likhomo tse tlil'o nyala li tla latoa ke mang loting.

E ne e le bosiu ba a mona a chesang haholo a lehlabula. Ka ḷebaka la mocheso le litšitšili, Nthabiseng a se ke a bo hlotha le hanyenyane feela, le hoja a hlile a batalla joaloka motho ea khalehileng haholo. Batho ba robetseng le eena ba ba ba 'na ba bua ka eena.

"Ekaba ngoetsi ee ea batho eona o e etsa joang mocheso le litšitšili ha rona li re paletse hakaale?"

"Eseng h'a li utloe haele moo a khalehile thuoe! Taba ea ho se tsipe lingoetsi e fosahala hona ha motho a lumelloa ho khaleha tjena e ka o ha malom'ae". Ho araba e mong.

A e mamela kaofela meqoqo le litšomo. A e mamela a ntse a inahanela hore na hana o tla tsoa ka tsela efe ha a baleha. A nahana hore na hana lintja tse ka mo lomang ke tsa mang. A leka ka hohle hore a se ke a khaleha, e se re a sitoa ho phetha

morero oa hae. Ha a mamelletse fatše joalo o ipotsa ntho li hana ho fela.

Ebe 'Mamosala o ile a tsebisa batsoali baka ka see se ntlahetseng? Joale ha b'a ntata hobane'ng? E be ntate le 'm'e ba ka thabela likhomo ho feta bokamoso ba ka? Mona a hopole mantsoe a ntat'ae ha a ne a re:

"Leha e-ba nka hloloa ho ruta bashanyana bana, morali enoa oa ka eena ke tla mo ruta hore e be e be akhente".

Nthabiseng a hopola 'm'ae ha a mo eletsa ha mohlankana e mong oa sehlakana-hlooana a ne a tlil'o mo qela ba sa lumellana:

"Mohlomong ka bongoana u shebile leruo lena la bo-moshanyana enoa. Leruo leo motho a sa le sebeletsang ha le mo atele. A k'u kene sekolo, u tle u be le bokamoso bo tsitsitseng".

Nthabiseng o ikenyetsa lekhotla tjena hobane tseleng ea chobeliso koana ha ho ntse ho buuoa, bo-Tšehlo ba ile ba habanya hore batsoali ba hae ba lumellane le ba bo-Tlebere hore a shobelisoe. Taba ena leha a ne a sa e kholoe, ka nako e 'ngoe o ne a ee a nahane hore ho robala ke ho fetoha; mohlomong batsoali ba hae ba se ba bona litaba ka mokhoa o mong. A be le morero oa ho balehela ha malom'ae, koana Hlotse. A mpe a tšabe hore kaha ho le hole, batubi ba hae ba ka tšoha ba mo fumana tseleng.

Har'a bosiu haeka mahlakore a tloaela likobo, 'me Nthabiseng a lekanya hore boroko ba batho ba ka tlung bo loetse, a sisinya ngoananyana ea haufi le eena hore a ke a mo ise kantle ho ea ntša metsi. Eare hang ha ba tsoa ka heke, a neheletsa eo kobo a nt'o kopa ho tlhabela. A matha ka tšetšekoane, a tšaba hore o tloha a tsosa libata masene. Haeba o kile a hema, mohlomong ke hoba a itšohlometse ka likobong tsa batsoali ba hae.

Bohale ba ntat'a Nthabiseng, ka ho shobelisoa ha morali, e ne e le bo belang. Teng eitse ha a utloa hore lelapa la hae le ne le ntse le tsoakeletsoa morerong ona o litšila, a batla ho hlotha motho ka likojoana. Baena ba hae le bara ba tšoara thibang-thibang a se a le koakoa le lerumo, a lata morena eane

rangoan'a Tlebere, eo ka la maobane eitseng ha a mo tlalehela hore o lahlehetsoe ke ngoana a re o se a tla ntša maqosa a ho mo batlisa hosasa hobane e se e le bosiu.

Ha ho se ho romeletsoe ba habo Tlebere, ha kopanoa ha buua litaba. Tlebere a ipuela 'nete joaloka motho ea shoang. A bolela hore o ne a sa ratane le Nthabiseng, ebile ha ho mohla a kileng a mo fereha. Babo bona ba ne ba tlile ka sefutho sa hore ba tla lefa likhomo tse tšeletseng tsa chobeliso, e be ba tsoela pele ka bohali.

Haele 'Ma-Nthabiseng le ntat'ae bona ba ne ba hlile ba lumellana hore ba se batle likhomo tsa chobeliso kaha li ka bakela morali lenoho-noho la ho boela a shobelisoa. Ba boela ba lumellana hore ba bolelle morena hore a hle a khalemele Tlebere ka thata le ho mo hlokomelisa hore a se tontontše ngoan'a bona. Haeba sena se ka etsahala hape, morena a hle a tsebe hore ho tla shoa motho.

LINTLHA TSA BOITLHAHLOBO

1. Sehlooho sa pale-khutšoane ee se bolela'ng?
2. U lekanya hore karolo ea bo-Sekere le Motlatsi chobelisong ea Nthabiseng e ne e le efe?
3. Nthabiseng o ne a baleha chobelisong ka mabaka afe?
4. Ke lintho life tse neng li mo sokolisa kelellong ha a nahana ho baleha?
5. Mosebetsi oa bo-moruti 'Mankhane ke ofe?
6. Semelo sa mantsoe "Eloi, Eloi, lamma sabakthani" ke sefe, 'me a bolela'ng?
7. Hlalosa lintho tse etsoang ha motho a shobetse, tse hlahang paleng ena. Bolelang tse ling tseo le li tsebang tse sa hlaheng mona.
8. Hlalosa mantsoe le lipolelo kapa lipoleloana tse latelang: ho hobosa; pelo ea ho jeoa; a se na le motsoto; ho hloa ka maseka; ho cha ntši; ho hlaba ka sefena; lethisa; phepa; sekama; letsoku; matono-mapesa; a ke ke a o besa oa

tuka; ho kopa ho tlhabela; ho tsosa libata masene; ho ithaburanya; ho itlharakanya; ho ikenyetsa lekhotla; ho robala ke ho fetoha; lenoho-noho; ho tontontša.

9. Haeba u ne u ka shobelisoa ka nkane, u ne u ka nka bohato bofe?

10. Pale ena e bontša hore ha litaba li senyeha, ho na le bohato boo motho a ka bo nkang ho li lokisa. Bokellang lenane la liketsahalo tse ling tse ka amang bacha, 'me le bontše hore na li ka lokisoa joang.

9

Ha le Joetse

'Matsibela Mochaba

Athe e hlile e soahlamane pholo, moea o ile balimong o siile 'mele betheng; o bile o siile ngoetsana motšeo. Lipallo o fela tjena e le letsatsi la boraro a lla ka hlooho e mo bataolang har'a boko eo ho boleloang e ne e hana le ho thetsoa feela. Bana ba hae le bana babo ba fihletse a se a thotse Mofokeng e motona, a leletse, a talimile holimo moo tšepo ea hae a neng a bolela ha e theoha teng.

Tsena li etsahala e e-s'o be selemo Lipallo a tsositse ntlo; hantle-ntle e ne e le khoeli tse tharo feela sena se etsahetse. O ne a ikuketse Maipato, moroetsana oa motonana, ea emeng ka litlhako hoo e kang o tloha a baleha, letheka a le pharalalitse hamonate. Litšobotsi na re ka bua ka tsona empa ho tsosoa ntlo?

Eaba o setse ngoan'a batho a bokanetsoe ke ba habo Lipallo, o tseba ba habo o timelloa ke ba bohali! A ka ba tseba joang a le mocha hakaale lapeng la bona?

Ho feta ha monna-moholo ka lefu la sekhahla ha hla ha bonahala ho bea litaba tsa lelapa mosenekeng. E ne e le eena hlooho ea lelapa labo le la hae – e le ntat'a bana ba hae le ntat'a bana babo. E ne e le moholo oa thapelo ea habo, ebile e le molula-setulo oa komiti ea ntlafatso motseng moo. E ne e le moeta-pele ka litsela tsa mefuta-futa. E ne e le motho ea tsejoang hantle-ntle ke botsamaisi ba kereke le ke borena, 'me makala ana bobeli a ile a sebetsa ka matla ho tšelisa le ho telisa bohle ba amiloeng ke lefu leo.

Karolo e kholo ea e-ba ea kereke, e bileng ea phehisoa ke sehlopha sa libini sa kerekana ea Tšoana-Makhulo. Thuto ea mohlang oo ea e-ba holim'a lerato; re ka thuisa holim'a mantsoe a latelang a e mong oa baruti ba hae:

"Mofu o phethile thomo ea hae. Har'a tse ling, o ne a sa kolote mosali oa hae lerato leo mosali eena a neng a mo file lona"

Soare sa hae eena ha a tšelisa a re:

"Soare o bile o ea lebitleng a e-s'o tšelisehe ke lefu la sekhahla la khaitseli'a ka, Mamello".

Mantsoe ana a libui tsena tse peli ha bonahala a tsosa sefefo maikutlong a batho ka ho fapana. Ke ka morao ho 'ona ho utloahetseng seboko se kenang pelong se hlaha ho Maipato. Ke nakong eo hape ho utloahetseng ho luma-luma ka hare ho sechabahali se khobokaneng moo. Batho ba ne ba botsana lipotso tsa mefuta-futa, haholo-holo batho ba neng ba qala ho lemoha hore Lipallo o se a tsositse ntlo.

"Ebe ho buuoa ka lerato la mang joale, la Mamello kapa la Maipato?" Ho botsa motho oa pele.

"Kapa ke la bona ka bobeli?" Ho botsa oa bobeli.

Ekaba bo-Maipato le bona ha ba ka ba thabisoa haholo ke lipolelo tsa Kelello, soare sa mofu, hobane ba ne ba lebeletse hore le bona ba fuoe sebaka sa ho bua.

Le hoja ho ne ho le boima, mosebetsi oa lepato o ile oa tsamaea ka makhethe, empa oa siea mesarelo e mebe ka lapeng. Motho o ne a fofonela boima le tsitsipano e matla ha a kena ka heising moo Maipato le 'mè Tšenolo, mohoehali oa Lipallo ka mosali oa pele, ba neng ba aletsoe ka teng. E ne e ka lefikahali le teng lipakeng tsa mafumahali ana a mabeli. Empa he, litaba ha li le teng li lokisoa ke beng ba tsona.

Ha bosiu bo e-sa, ha tšoanela ho kutoa. Ke mona hape moo ho bonahetseng liphuthehonyana tsa malapa: la mofu le labo Maipato. Ebe Maipato o tla kutoa, hona hokae tlhahlamanong ea lelapa? Lipotso tsena li ile tsa hloka likarabo hobane eitse e sa le hoseng-seng, rangoan'a Maipato a phutha ba habo, ba kopanela ka ho Maipato. Ka morao ho nako e teletsana ba kene, ha utloahala seboko le lentsoe la motho ea meketsang:

"Ebe ntate o ne a fela a e-s'o lebale mosali oa hae? Ebe ruri ke lerato leo le mo arohantseng le 'na ke sa le mokaalenyana? Empa na lerato lea bolaea kapa lea pholosa? Molimo! Ekaba ke tla etsa joang ngoan'a motho? Che, kea ho tšaba ho se tsebe. Ekaba ngoana eo ke tla mo holisa ka eng?"

Ha phutheho ea habo Maipato e tšohela holimo, ke ha leqosa la habo mofu le kena ho tla memela moifo oo lipuisanong tse kopanetsoeng. Ba habo mofu le bona ba ne ba ile ba bonoa ba fere-ferella ka bongata, 'me ba fella ka mokhorong. Bona ba ne ba honothela tlaase, empa mantsoe a 'na a phahama hoo sechaba se 'nileng sa tšoara lipolelo tse kang:

"Ho reng ha le botsa lipotso tse kang tsa Baroa tjee? Ha le tsebe hore mosali ke mosali ka likhomo eseng lilemo? Re tla utloa pele, banna".

Ba sa tšoarane joalo, moifo oa habo Maipato oa kena. Eaba rangoan'a mofu o teka taba.

"Banna ba heso, re elelloa masisa-pelo ao re setseng har'a 'ona ka morali'a lona ea siuoeng ke molekane kapele hakana, le hona a le monyenyane hakana. Leha ho le joalo, re lumellane re le lelapa hore ngoana enoa, Maipato, a nkoe ke Poello, mora e moholo oa mofu. Empa erekaha mehla e fetohile, bana ba kajeno ha e ke ba maobane, le bophelo ba kajeno ha bo tšoane le ba maobane, re tla kopa maikutlo a phethehileng a lona".

Rangoan'a Maipato a bonahala a phutholla sefahleho se neng se tsutsubane ha a kena phuthehong, a ba a bososela, empa eitse moo a reng oa arabela kaha e ne e le eena moetapele oa moifo, khaitseli'a Maipato, Habofanoe, a mo raha qoqotho ka mabifi. Ha ba ha totobala hore ha ba ee 'moho.

"Ha ke lumele hore ke utloile hantle. Le re ngoana eo oa 'mè a nyaloe ke ngoana e mong e mokaalo ka eena? Rangoane, u shebile tsona likhomo le matlo a Lipallo hoo le itebatsang bophelo ba ngoana eo? Moshemane eo, Poello ha se eena ea hlotseng a manakisa morali oa Teko hofihlela a tsoile tjoro? Le soasoa hampe hakaakang? Ke bophelo ba motho oa

nama le mali boo re buang ka bona, ha se lieta tsa bolo li kalimanoang. Hona na le lemohile hore ngoana eo o se a ithoetse litho ...?"

Le pele Habofanoe a ka qetella taba ea hae Poello a phahamisa lentsoe le tlakaselang, mohlomong ke khalefo le tlhomohi, a bonahala a ithapela, 'me a kopa ka boikokobetso empa ka matla hore a lumelloe ho bua. A qala a fee-feeloa empa a 'na a matlafala, 'me a bua senna.

"Ke rapetse haholo hore Molimo o nthuse ke se ke ka hahlameloa ke mafufa a nkhang lipuisanong tsena, ke tle ke behe taba ea ka ka sebete. Ke mametse ka hloko lipuisano tsena, tseo pele ho tsona ke neng ke ile ka hlokomela bophelo ba ntate le Maipato (moifo oa nyaro-nyaroha ha a bitsolla Maipato) ka likhoelinyana tsena tseo ba li phetseng 'moho lapeng mona. Ke eleletsoe lerato, hlonepho le paballo tseo ntate a ileng a li fa Maipato. Ha ke rate ho pata hore ke bile ka elelloa boitelo ba Maipato ho buseletsa ntate ho tseo tsohle. A le monyenyane hakaalo kaha ho boleloa, o ile a baballa ntate, lelapa lena le bana bana beso ba banyenyane. Ka mabaka ana, haeba nka lumelloa ke lelapa labo Maipato nka tšeliseha ho inkela Maipato, etsoe e bile thato ea ntate hore ho tle ho be joalo".

Eare hoba a ntše pampitšana a e fe ntat'ae moholo, a tsoela pele Poello, hoja batho ba sa ntsane ba maketse kapa ba tšohile, ba khotsetsa holimo le tlase.

"Ke soabisitsoe haholo ke lipolelo tsa Habofanoe ka 'na. Ke ipotsa ka thata hore na o li nka kae litaba tseo ha e se motho oa haeso mona. E ne e ka ba hantle hore re bue litaba tsa lipelo tsa rona, e seng tseo re li nkang bathong. Ke 'nete hore nkile ka lakatsa ho inkela eo morali oa Teko, empa batho ba haeso mona ba bone ha a ntlhola ka mekhoa a ntse a le habo mono. Ha se 'nete hore nkile ka mo manakisa, ke ile ka mo fereha a mpa a ntlhola". Eaba o buela fatše: "Haele Maipato eena, ke mo ratile hang ha ke mo bona. Ha ke re ngoana eo e bang o mo jere ke oeso, joale?"

Puo ena ea Poello ea eketsa makalo; moifo oa habo Maipato oa hla oa ferekana, oa themelekana, oa timelloa ke litaba. Eare moo Habofanoe a reng oa li kapa 'm'ae a mo rapela hore a ke a mo fe sebaka a buisane le morali. O nyametse motsotso o moleletsana 'Mamaipato, eare moo matšoafo a batho a batlang a phahama, a kena le morali. Maipato o kene a thulamisitse sefahleho hoo e ke keng eaba o ile a elelloa batho bohle ba kamoo ka mokhorong. Eaba o bua hakhutšoanyane Maipato, ka lentsoe le thothomelang empa le khotšeng maikutlo a matla a re:

"Ke leboha lerato leo ntate Lipallo le bana ba hae ba ileng ba mpha lona. Le nthapelle hore Molimo a tle a mphe matla le bohlale ke tle ke tsebe ho holisa ngoana enoa oa hae (a itšoara mpeng) ka hlompho le lerato tseo ntat'ae a kileng a mpha tsona".

Maipato a re qeko ka lehlakoreng le letšehali, a teanya mahlo le Poello, a nyaroha a ba a fubela habohlokonyana empa a tsoela pele:

"Ke tla phetha thato ea lelapa leso le kileng la mphelehetsa, la nkenya motseng ona". A nt'o bokolla, a lla habohloko bo kenang pelong.

Ha ho fetile likhoeli tse tšeletseng Lipallo a timetse, Poello a romela molaetsa ha habo Maipato, o bolelang hore ba sitsitsoe ka ngoan'a moshanyana, Halejoetse.

LINTLHA TSA BOITLHAHLOBO

1. Sesotho se na le maele a reng "bitso-lebe ke seromo". Hlalosa maele ana u bontša ho amana kapa ho se amane le litaba tsa pale ena.
2. Lokolisa mekhoa e fapaneng eo batho ba reoang mabitso ka eona Sesothong.
3. Ak'u hlalose hore na ke hobane'ng ha lelapa la bo-Maipato le sa fuoa sebaka sa ho bua lefung la Lipallo.
4. Hlalosa mantsoe le lipoleloana tse latelang: ho soahlamana; motšeo; ho tsosa ntlo; mohoehali; ho meketsa; ho raha

qoqotho; litaba li mosenekeng; mosali ke mosali ka khomo.

5. U hopola hore ke hobane'ng ha rangoan'a Maipato a ile a phutholla lifahleho hoba a utloe morero oa lelapa la Lipallo?
6. Lelapa la Lipallo le rera hore Maipato a keneloe ke Poello ho latela moetlo. Fana ka maikutlo a hao holim'a moetlo ona (U ipapisitse le mehla ea kajeno).
7. "Habofanoe e ne e le motho ea bohale". Fana ka mabaka a tšehetsang ntlha ena.

Lipotso tse akaretsang

Lipotso tse latelang li ka sebelisoa le pale-khutšoe e 'ngoe le e 'ngoe. Li reretsoe ho thusa barutuoa ho hlahloba lingoloa tsa mofuta ona ba ipapisitse le boleng ba tsona.

1. Ho latela litsebi, pale-khutšoe e tlameha ho ba le baphetoa bao e mong e leng oa sehlooho, 'me ba bang e be ba thusang hore tema e tsoele pele. Hlahloba pale ka 'ngoe u bontše baphetoa ba sehlooho, le hore na baphetoa ba bang ba thusa joang hore tema e tsoele pele.
2. Pale-khutšoe e tšoanela ho ba le khohlano. Khohlano eo e ka ba ka hare ho mophetoa oa sehlooho, pakeng tsa mophetoa oa sehlooho le motho e mong kapa sehlopha sa batho, kapa pakeng tsa mophetoa oa sehlooho le bochaba ba habo. Hlahloba pale-khutšoe e 'ngoe le e 'ngoe ea tse ka holimo, u bontše mofuta kapa mefuta ea khohlano e fumanoang ho eona.
3. Pale-khutšoe e lokela ho ba le (a) *qalo*, moo sebaka, nako le baphetoa ba ka sehloohong ba hlahellang. Hape e lokela ho ba le (b) *bohare*, moo ho fumanoang (i) mokhoephetsane, e leng ketsahalo e tsoetseng litaba; (ii) marang-rang, e leng ho hlaha ha liketsahalo tse hotetsang cheseho ka se tla etsahala; (iii) sehlohlolo, e leng tlhoro ea moo litaba tsa pale li neng li lebisa teng. Pale-khutšoe e lokela ho ba le (c) *qetello*, e leng moo tharollo ea qaka e fumanehang teng. Hlahloba pale-khutšoe e 'ngoe le e 'ngoe u ipapisitse le sebopeho se boletsoeng mona.
4. Khetha pale e le 'ngoe eo u e ratang bukaneng ena, 'me u bolele hore na u e rata hobane'ng.

LIPALE KA BOKHUTŠOANYANE

"Thola Moroesi 'Mannyeo" ke pale e bontšang mathata a tlisoang ke tlhokahalo ea kutloelo-bohloko lipakeng tsa barutuoa le barutuoa ba bang, esita le barutuoa le barupeli.

Pereisi ha e Lekane le Theko ke pale e bontšang mathata a bakoang ke kholumo-lumo e botahoa boithutong ba barutuoa, haholo-holo ba banyenyane lilemong.

Hoja ka Mamela ke pale e bontšang bomali mabe bo ka tlisoang ke ho se mamele keletso ea batsoali malebana le khetho ea molekane.

Moiketsi ke pale e bontšang mathata a bakoang ke ha ngoana ea holetseng mahaeng a il'o qala bophelo bo bocha sebakeng sa litoropo.

Likeleli ke pale e bontšang mathata a tlisoang ke batsoali ba sa ananeleng khetho ea molekane eo mocha a e entseng.

Sethoto se Hlalefa ke ho Utloa Bohloko ke pale e bontšang mathata ao lingoetsi li eeng li thulane le 'ona lenyalong, a beng a qetelle a fetotse botho ba tsona.

Ngoan'e Moholo ke pale e bontšang monna ea iteletseng ho sebeletsa bojalefa a sa utloisise hore o sekisetsa lelapa la hae.

Setsoeng ke Gauteng ke pale e bontšang lintlha tse ka tšoenyang ngoanana ea shobelisitsoeng ka sheshe ha a nahana ho baleha.

Ha le Joetse ke pale e bontšang kamoo bothata ba mosali ea hlokahalloang ke monna a sa le monyenyane bo neng bo ee bo rarolloe kateng, Sesothong.

TLHOKOMELISO

Barutuoa ba eletsoa ho bala lipale-khutšoe tse ling tsa Sesotho, tse kang tse hlahang pokellong ea E.M. Lebusa *Thahameso* le G.G. Malahleha *Tholoana*.

Matichere a khothaletsoa ho bala libuka tse latelang, e le hore a tle a tsebe ho chorisetsa barutuoa boleng ba pale-khutšoe:

Maxwell-Mahon, W.D. 1984. *Creative Writing*. Pretoria: J.L. van Schaik.

Ngcangca, D.J.M. 1987. *Majwana a Motheo Dingolweng*. Pietermaritzburg: Shuter and Shooter.

Rule, R. and Wheeler, S. 1993. *Creating the Story: Guides for Writers*. Portsmouth: Heinemann.

Shaw, V. 1983. *The Short Story*. Essex: Longman Group.

Buka ena ke boiteko ba pele ba Lekala la Lipuo le Lingoloa tsa Se-Aforika se Seholo sa Sechaba (NUL), Roma, ba ho bokella mesebetsi ea barutuoa ho e lokisetsa khatiso, ka hona re e reile Ngoan'a-Ma-Tsoa

Thaka...

Heinemann

ISBN 0-7962-0905-7

9 780796 209054